

הישיבה המאתים-ותשע-עשרה של הכנסת הראשונה

יום שני, כ"ב שבט תשי"א (29 יאנואר 1951)

ירושלים, בנין הכנסת, שעה 16.12

א. הצעות לסדר-היום

גינני ממשלת סין עלידי אוים.

היו"ר י. שפרינצק :

קיבלתי את הצעה לסדר-היום בנוסח זה לפני כמה דקות. כדי להכניס סעיף לסדר-היום, צריך לתת שהות. חברי-הכנסת ארם יקבל תשובה על שאלתו בישיבת הערב, כי עלי להתייעץ עם חברי הנשיאות.

ישראל ברי-הודה (מפ"ם) :

האם אין היושב-ראש זוכר, שבהתאם להחלטת ועדת-הכנסת צריך הדיון במדיניות-חוץ להתקיים בלי הפסקות?

היו"ר י. שפרינצק :

אני יודע על כך. ייתכן שחברי-הכנסת ברי-הודה לא היה באולם הישיבות כשהודעתי מה שהודעתי — והודעתי נתקבלה עלידי הכנסת. תשובה מדויקת יותר אוכל לתת, אם יהיה צורך בכך, בוועדת-הכנסת.

ב. חוק נכסי המדינה, תשי"א—1951*

(קריאה שניה)

33,574 דונאם ; שטחים של אדמה ממשלתית שהוחכרו ליהודים — 175,839 דונאם ; שטחים של אדמה ממשלתית שהוחכרו לערבים — 86,413 דונאם ; שטחים שהוחכרו לאחרים — 8,535 דונאם ; שטחים פנויים — 245,236 דונאם. ביחד היו רשומים בשם ממשלת המאנדאט בסוף שנת 1947 — 995,968 דונאם.

לפי הודעת מחלקת נכסי-המדינה שעליד משרד-האוצר ישנם עוד כ-200 אלף דונאם של אדמה ממשלתית, שטרם נרשמו בספרי-האחווה, ויצטרכו להירשם עכשיו כנכסים בבעלות המדינה.

החלק הראשון של החוק הזה הוא דקלאראטיבי. הקובע ש„נכסיהם של שלטונות ארץ-ישראל המצויים בישראל, הם נכסי-המדינה מיום ו' אייר תשי"ח — 15 במאי 1948“.

אני הזכרתי רק את אותם הנכסים שהיו רשומים בשם ממשלת המאנדאט, או צריכים היו להירשם בשמה, אך ישנם נכסים שלא היו בבעלות הממשלה קודם לכן, ולפי סעיף 3 של החוק המוצע יהיו גם הם בבעלות המדינה ויירשמו בשמה. סעיף 3 אומר : „נכס המצוי ביש-ראל ואין לו בעל, הוא נכס מדינת-ישראל מיום היותו בלא בעל, או מיום ו' אייר תשי"ח, הכל לפי התאריך

היו"ר י. שפרינצק :

הנני מתכבד לפתוח את הישיבה המאתים-ותשע-עשרה של הכנסת הראשונה. נתחיל בסעיף הראשון של סדר-היום : חוק נכסי המדינה.

משה ארם (מפ"ם) :

ברצוני לשאול לפתוח את הישיבה המאתים-ותשע-עשרה דינאות-החוק יתקיים במועדו, ביום ב', כדי שתניתן אפ-שרות לסכם אותו ולהכניס הצעות. בינתיים, היום, או לכל המאוחר מחר, תתקיים ההצבעה בלייק-סאכסס, שת-חייב את ממשלת ישראל באו"ם. אנו דורשים להעמיד לסדר-היום את הסעיף : „מתן הוראה למשלחת ישראל באו"ם לא להצטרף להצעת הגינני של ממשלת סין“. אני שואל את היושב-ראש, כיצד נוכל להכניס סעיף זה לסדר-היום, בזמן שלא יהיה מאוחר מדי. אני מבקש לתת אפ-שרות להעמיד את הסעיף הזה לסדר-היום עוד היום.

היו"ר י. שפרינצק :

רשות-היבור ליושב-ראש ועדת-הכספים.

דוד-צבי פנקס (יו"ר ועדת-הכספים) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. עלי להביא לפני הבית בשם ועדת-הכספים את חוק נכסי-המדינה, תשי"א — 1951. כידוע לחברי-הכנסת, אין אנו, מדינת-ישראל, רואים את עצמנו כמדינה יורשת, כ„סאקסור-סטייט“, של ממשלת המאנדאט שהיתה קיימת בארץ הזאת לפ-נינו, ומשום-כך יש צורך להסדיר עלידי חוק מיוחד את בעלות המדינה על נכסיה. נכסים אלה שהחוק מטפל בהם, הם קודם-כל אותם הנכסים שהיו שייכים לממשלת-המאנדאט. ברצוני למסור אינפורמציה על כמותם ומהו-תם של הנכסים האלה.

לפי הרשום בספרי האחווה, ובהתאם למצב העיניים בסוף שנת 1947, היו ברשות המדינה בערך מיליון דונאם קרקע. הנכסים האלה התחלקו לפי המטרות ולפי השימוש בהם, עליפי הפירוט שאקרא כעת לפני הבית :

דרכים ומסילות-ברזל — 108,411 דונאם ; נהרות, נחלים וחופיים — 40,388 דונאם ; שמורות-יער — 260,717 דונאם ; שטחים בשימוש הממשלה או הצבא — 36,855 דונאם ; שטחים בשימוש שיחופי של הכפרים —

(* „דברי הכנסת“ חוב' ד' (מושב שלישי).

והמדינה לא אישרה לעת-עתה את הזכויות שהיו קיימים בימי ממשלת המאנדאט. ענין זה תלוי ועומד, והממשלה תביא עוד בוודאי לפני הבית את הצעותיה בענין זה במרוצת הזמן. כאן מדובר על זכויות חדשים, והחוק קובע שהממשלה תוכל לתת זכויות, אם התקופה שלו אינה עולה על שלוש שנים. לזמן של שלוש עד עשר שנים יש צורך באישורה של ועדת-הכספים, ולתקופה העולה על עשר שנים יש צורך באישורה של הכנסת. כדי לאפשר לכל אורח המדינה ולכל המעוניין לדעת בדיוק את הפרטים של פעולות הממשלה בדרך מכירה, קובע סעיף 3(5), שהודעה על כל מכירה של נכס מנכסי המדינה תפורסם ברשומות. יתר ההודעות יפורסמו בהתאם להחלטת ועדת-הכספים או הכנסת עצמה.

הרשאים לייצג את הממשלה בעיסקות שמדובר בהן בסעיף 4 או 5, הם — שר-האוצר, שר אחר, או אדם אחר שהורשה לכך על-ידי הממשלה בין באופן כללי ובין לגבי סוגי עיסקות או סוגי נכסים מסויימים.

בדיון על החוק הזה צריך היה לברר גם את מצבם של הנכסים, שלמעשה הועברו לבעלותם או לשימושם של אנשים או גופים שונים לפני שהחוק הזה קיבל תוקף. והיה צורך למצוא דרך לשם ראטיפיקציה של פעולות שנעשו כהוגן. סעיף 8 של החוק עוסק בבעיה זו והוא אומר: „עיסקה מן העיסקות שמדובר בהן בסעיף 4 או 5, שנתקיימו בה שלושת אלה:

(1) עשוה או דימו לעשותה לפני תחילת תקפו של חוק זה; (2) שר-האוצר או מי שהתמנה על-ידי העיר עליה בתעודה חתומה בידו, שעשוה או דימו לעשותה בשביל המדינה או בשמה; (3) היא היתה נעשית כדון, אילו מי שעשה אותה או דימה לעשותה בשביל המדינה או בשמה, היה מוסמך לכך, — רואים אותה כאילו נעשה תה כדון“.

רצינו להעביר כאן תחת שבת הביקורת את כל הפעולות שנעשו בהעברת נכסי המדינה לידיים אחרות בתקופת התהווה ובוהו שלנו, בהקפדת מלחמת השחרור, וכמה חדשים אחרי תום המלחמה הזו, עד כמה שהועברו נכסים שונים מטעם שלטונות הצבא, או שלטונות אחרים שהחזיקו בהם, לגופים שונים. לא רצינו לתת אישור בלי בדיקה מיוחדת, ושר-האוצר יצטרך בכל מקרה לבדוק, אם נתקיימו בפעולה זו שלושת התנאים שקבענו בסעיף 8 של החוק.

החוק הזה מבטל מספר חוקים שהיו קיימים בממלכת המאנדאט והיו חוקים עד חקיקת החוק הזה, שמעתה אין עוד צורך בהם, ובחקקם גם מנוגדים למה שאמור בחוק שאנו מביאים העכשו בפני הבית.

בוועדה הובעה הדעה שיש לנהל רישום מדוייק של כל הנכסים של המדינה, בין אם נכסי דלא ניידי ובין אם הם מסלטים. סעיף 10(ג) קובע, ש„שר-המשפטים רשאי להתקין תקנות בדבר אופן הרישום של נכסי מדינה וכן בדבר שינוי רישומים קיימים הנוגעים לנכסי מדינה“, אני רוצה למסור בשמו של שר-המשפטים, שהוא ישתמש בזכות זו הניתנת לו להתקין תקנות שיסדירו את ענין רישום נכסי המדינה.

אני רוצה להסתפק בהערות אלו שהבאתי בפני הבית. אני חושב את החוק הזה לאחד החוקים הפורמאליים היסודיים שהמדינה זקוקה להם כדי להסדיר את עניניה כבעל-בית הוגן הדואג לנכסיו, רושם אותם, מטפל בהם, שומר עליהם והוא נתון לאחרים להיכנס לתוך גבולותיו שלו.

המאחר ביותר, לפי סעיף זה יירשם כנראה חלקו הגדול של הנגב — כרא מיליון דונאט קרקע — בשם מדינת-ישראל, האויל ולא ידועות זכויות של בעלים פרטיים או בעלים אחרים על רובו הגדול של הנגב.

נוסף לנכסים אלה שהמדינה תזכה בבעלותם, יכולה היא כמובן לרכוש נכסים, הן בתוך גבולות המדינה והן מחוץ לגבולות המדינה. עד כמה שידוע לנו, יש למדינה נכסים מחוץ לגבולות המדינה — אלה הם הבתים שנרכשו בשביל הניצוגיות של מדינת-ישראל בכירות שונות של ארצות תבל. הם נחשבים כאכסטריטוריאליים, ומשום-כך נחשבים גם כחלק של מדינת-ישראל.

המדינה תהיה זכאית לא רק לרכוש נכסים, כי אם גם למכור ולהעביר באינו צורה אחרת את הנכסים שבי בעלותה. ברצוני לציין כאן, שהחוק הזה אינו דן על סוג אחד של נכסים, שימצא את סידורו על-ידי חוק מיוחד, אני מתכוון לבעלות המדינה על מים ומקורות המים. נתבקשנו על-ידי שר-החקלאות, להוציא מן הטיפול בחוק זה את ענין המים. אמנם קיימת עוד מימי המאנדאט פקודה המסדירה את ענין המים, אך יש צורך לשנותה, והממשלה מתכוונת להגיש לכנסת חוק מיוחד על-דבר בעלות המדינה על המים ומקורות המים.

אני חוזר לתוכן החוק. הממשלה תהיה זכאית בשם המדינה למסור ולהעביר בצורה אחרת את הבעלות על מה שמוגדר כנכסי המדינה. המדובר פה הוא בשלושה סוגים של העברת הבעלות, או השימוש: מכירה, החכרה או הקניית זכויות. החוק שונה במקצת מן ההצעה שהוגשה בזמנה לבית, והוא קובע דרגות בדבר הסמכויות הניתנות לאשר פעולות כאלה והעברת רכישה.

לפי סעיף 5(ב) רשאית הממשלה למכור כל נכס הנחשב לקרקע עירונית, וזאת אומרת שטח קרקע בתוך גבולות בנין ערים, או בתים, או נכסי דלא ניידי אחרים, או כל נכסי דינדי. את אלה רשאית הממשלה למכור רק על ההחלטה ההיא. אם הממשלה מוצאת לנכון למכור שטח שאינו קרקע עירונית, אלא שטח חקלאי, יכולה היא לעשות זאת במקרה שהטראנסאקציה הבודדת אינה מטפלת בשטח העולה על 100 דונם, ואם ההעברה, המכירה, היא לשם יישור גבולות, השלמת נחלאות, או לצרכי פיתוח שאינו פיתוח חקלאי, אלא פיתוח אחר, כגון תעשייתי, הקמת בתי-אבן וכו'. אם יש למכור שטח העולה על 100 דונאם, אך אינו עולה על 1000 דונם, אזי צריכה הממשלה לקבל לשם פעולה זו אישור ועדת-הכספים של הכנסת; ואם השטח הוא למעלה מ-1000 דונאם יש צורך באישור הכנסת עצמה. בדרך כלל קובע החוק, שאדמה חקלאית לא תימכר לפיתוח חקלאי, אלא לקרן-הקיימת לישראל.

בדבר החכרה של נכסים, קבענו סולם דומה של הסמכויות. בהחכרה של נכס דלא ניידי, שהתקופה שלה אינה עולה על שלוש שנים — רשאית הממשלה להחליט ולבצע בעצמה. בשביל תקופה שבין שלוש עד עשר שנים, זקוקה הפעולה לאישור ועדת-הכספים של הכנסת, והחכרה לתקופה שלמעלה מעשר שנים, תיעשה באישור הכנסת. שום מכירה, או החכרה, או השכרה לא תהיה זקוקה לאישור ועדת-הכספים של הכנסת או של הכנסת עצמה — אם היא תיעשה לטובת הקרן-הקיימת לישראל, לרשות הפיתוח או לרשות מקומית במדינה.

סעיף 3(5) דן בזכויות. ברצוני לציין, שאין אני רואים את עצמנו כמדינה יורשת של המדינה שקדמה לנו,

אני מציע קודם כל להעביר סעיף זה לוועדת החוקה, חוק ומשפט, ואם הצעתי לא תתקבל, אעמוד על הנוסח שהצעתי לסעיף זה.

דוד צבי פנקס (יו"ר ועדת הכספים):

לשווא טבל חבר-הכנסת י. בדר במים העכורים של חוף ים תל-אביב, הוא לא שם לב כנראה, שהדגשתי בדברי הפתיחה שלי, שאין חוק זה עוסק בענין המים; שישה עכשו פקודת המים היא עדיין בתוקף מימי ממשלת המאנדאט ופקודה זו מסדירה את החוקיות של הבעלות על המים, ושתבוא הצעת חוק חדש שהממשלה תגיש בענין המים. אבקש לא לערבת מים בחוק הזה, כי אין אנו מטפלים בכך.

אשר לרעיון העמוק שחבר-הכנסת בדר הביא בדבר הווקף, הקדש, על-פי החוק המוסלמי שהוא עדיין ברתוקף בארץ הזאת. חבר-הכנסת בדר חשב, שהוא מביא רעיון חדש בפני ועדת הכספים, ועכשיו בפני הבית, ובכן, לחינם טרח והביא דבר שלמד פעם בספר לפני שנבחן בבחינות לעורך-דין. בספר הידוע *The Land Law of Palestine* (החוק הקרקעות בארץ-ישראל) של המחברים גודבי ודוכן בעמוד 71, מדובר על מה שחבר-הכנסת בדר הביא לפני הבית. המחברים כותבים, שהרבה דיו נשפכה ביחס לשאלה, מי הם הבעלים של הווקף, אם זו אישיות משפטית, או כפי שחבר-הכנסת בדר התבטא, "אללה", או שהם נכסים בלי בעלים. שני המלומדים האלה, שהם בלי ספק מומחים לשאלות קרקע, באו לידי מסקנה, שאין זה יותר מאשר משחק מלים — כך כותבים הם במפורש בספרם — ויש לראות את ענין הווקף כדומה למושג ידוע בארצות המערב: "Trust". אני מביא לך כאן, חבר-הכנסת בדר, המלומד בענינים משפטיים, את דעת שני מלומדים אחרים, שבדרך כלל ידועים כמלומדים במקצוע זה. הם אומרים, שיש לראות את הנכס הממשש הקדש על-פי חוק של ווקף במונח *Im mobilised* (דלא נידון) ואת השימוש מוגבל לאותן המטרות שהמקדש קבע אותן.

יוחנן בדר (תנועת החרות): בי הבעל?

דוד צבי פנקס (יו"ר ועדת הכספים):

יש הבדל בין זכויות להנאה מנכס ובין בעלות על נכס. בכל אופן היא ההגדרה שקבענו בחוק באה לשנות במשהו את ההגדרות הקיימות לגבי הסוגים השונים של הקרקעות: מולק, מירי, מתורכה ומוואת, ואין אנו רוצים בחוק זה לשנות את כל ההסדר הזה, אם כי אני חושב, שתבוא השעה בה נצטרך לשנות דברים אלה.

אם ללכת, ד"ר בדר, לפי הגיון אתה, הרי גם מירי אינה בבעלות של האיש הפרטי הכחויק בה, שכן מירי הייתה אדמת השולטן, כלומר אדמת המדינה, ושימשה למי שרשום בספרים כמחויק בה. ואם תרצה להמשיך את קו ההגיון שלך, תגיע לאבסורדים רבים, ואין אנו מתערבים ברגע זה בכל ההסדרים האלה של ווקף, מת רוכה ומוואת. אנו מדברים בנכסים כפי שהוגדרו כאן. אני מבקש לא לקבל את הסתייגותו של חבר-הכנסת בדר ולהשאיר את הנוסח כפי שהוצע.

כן הנני מתנגד בכל תוקף למסור בעיה זו לדיון ועדת החוקה, שהיא ועדה נכבדה מאד, אך אינה משמשת יועץ משפטי לכנסת. יועץ משפטי לכנסת הוא משרד-

אבקש מאת הבית, לאחר שנושמע את ההסתייגויות, לקבל את החוק הזה ולאפשר לממשלה, למחלקה לנכסי המדינה של הממשלה, לטפל ביעילות המתאימה בכל הנכסים השייכים למדינה.

ברצוני לציין בסוף דברי, שבדרך כלל — אם לא נתחשב עם השטחים הנרחבים של הנגב — אין מדינתנו עשירה ביותר בקרקעות. הירושה שקיבלנו כביכול מממשלת המאנדאט בשטח זה, היא דלה ועניה, ועל המעט הזה שיש לנו עלינו לשמור מכל משמר.

היו"ר י. שפרינצק:

אנו עוברים להסתייגויות. אני רוצה להזכיר, שלכל מסתייג יש רשות-דיבור לחמש דקות. רשות-הדיבור לחבר-הכנסת יוחנן בדר, להנמקת הסתייגות לסעיף 1.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

כנסת נכבדה. החוק הזה מחדש את כל שיטת החוקים שלנו; הוא מכניס לחיים המשפטיים של המדינה דבר שאינו רגיל ביותר. בדרך כלל, למדנו — ומי שלמד משפטים עדיין זוכר זאת — שקיימים נכסי מדינה, אבל קיימים גם נכסים שאין להם בעל, וקיימים נכסים שהיה להם בעל, אבל כיום אין להם בעל. לפי החוק המונח לפנינו, כל נכס שאין לו בעל הוא נכס המדינה; ובזב שבאוויר הוא נכס המדינה. שועל, לפי חוק זה, הוא נכס המדינה; דג נכס הוא נכס המדינה; שני בהמרחק של 6 ק"מ מן החוף הם נכס המדינה, ואפילו מיה-השופכין של תל-אביב, שאף הם נמצאים בתוך הים, הם נכס המדינה לפי חוק זה. דורשים מן הבית להסכים לכך.

לפי השיטה הקיימת בארץ הזאת, קיימים נכסים ניכרים מאד שאין להם בעל. קודם כל, נכסים במסגרת חוק ה"ווקף" המוסלמי. לפי חוק זה, אשר כלול בחוק המקרקעין של המדינה, הנכסים האלה שייכים לאללה, ואינם שייכים לאדם. לדעתי, פירוש הדבר שלנכסים אלה אין בעל, ובתוקף החוק הזה הם נכסי המדינה. אינני יודע אם הייתי מסכים או מתנגד לדבר, אבל אין זה נכון, אגב סעיף 3 של החוק הזה, להעביר את הנכסים הללו לרשות המדינה. אני יודע שהממשלה תנהג בזהירות ואולי לא תוציא מסקנות מן המצב החוקי הקיים, אבל זהו המצב החוקי.

יש דבר דומה לענין ה"ווקף" — "המתרוכה": כבי"ש וכו'. הנכסים הללו קיימים למען שימוש הכללי, ולמען שימוש של כלל מוגבל יותר, של איון עדה, אבל אינם בבעלותו של שום גורם. לפי החוק הזה, אף נכסים אלה שייכים למדינה.

הוא הדין לנכסי ה"מוואת". לפי חוק זה, כל דבר שנמצא במדבר הוא נכס המדינה. כל אבן היא נכס המדינה, האוויר הוא נכס המדינה וכל גל מגלי הים הוא נכס המדינה.

רבותי, סבורני שהחוק אשר נוסח ניסוח רחב כלי-כך, הוא חוק רציני מאד ויטפלו בו בתי-משפט אשר יחס רציני להם למלים הכלולות בכל חוק, אף אם תוכן המלים אינו רציני, והדבר מוכרח להביא לידי תסבוכת גדולה מאד. אני מציע לפני היושב-ראש להעביר סעיף זה, שאני מתנגד לו, לוועדת החוקה, חוק ומשפט. אין לי כל אינ-טרס פוליטי בדבר זה, אולי אני מעוניין בכך שבימי המשטר הזה, שלא יארכו עוד, יצאו חוקים כאלה, אבל אין זה לכבוד הבית לאשר חוק כזה.

ישיבה רי"ט, כ"ב שבט תשי"א (29 יאנואר 1951)
— חוק נכסי המדינה (פנקס, שפרינצק, י. בדר, סנה) —

אילו היתה למדינה חוקת־יסוד, וחייבת להיות לה חוקת־יסוד, כי אז הבעלות על הקרקע — בין אם זו קרקע עירונית ובין אם זו קרקע כפרית, חקלאית; בין אם המדובר הוא בחלקה גדולה יותר — היתה חייבת להיות משוריינת לעם, לחברה כולה, לעולמי־עד. אז לא היתה ניתנת רשות לרוב לשנות זאת. אבל לא ניתנה לנו אפשרות להציע חוק עקרוני זה, אשר התנועה הציונית הניחה אותו ביסוד הקרן־הקיימת לישראל. נשללה מאתנו האפשרות לדרון בחוקת־היסוד, ואף חוקי־היסוד שהובטחו בתחילת לחוקת־היסוד לא באו, וספק רב אם אמנם יבואו. והנה מערערי החוק המוצע את העקרון הזה המקור דש מבחינה לאומית, שיש לו שרשים במורשת העתיקה של עמנו ובתולדות המפעל הציוני, ויש בו הכרת סוציאלי את על המדינה להיות מדינה מתקדמת ולא גרוסית. אני מתריע על כך שהממשלה והרוב בוועדה נטלו לעצמם את הרשות לערער ולקעקע את היסוד של בעלות העם על הקרקע ולפתוח פתח לספסרות, לרנסה, לספקולאציה בקרקע ולהעברתה מיד ליד. היה מותר לנו לקוות שבמעבר מתנועת שחרור לאומית למדינה עצמאית, נוכל גם להתקדם התקדמות סוציאלי ולפחות לא לסגת אחורה.

אולם בתנאים הקיימים מכוונת הסתייגותנו לפחות להגביל את סמכות הממשלה, כדי שלא תוכל למכור קרקע אלא באישורה של הכנסת. אני מדגיש כי דעתנו היא, שגם רוב של הכנסת אינו ראשי לעשות זאת; ואילו היתה לנו חוקת־יסוד, דרוש היה רוב קואליציוני של שני שלישים או שלושה רבעים — כפי שהבית היה קובע — לסטיה מאיסור זה. אבל מכיון שאין חוקת־יסוד ואין לי רשות להכניס הסתייגות כזאת, אני דורש לפחות כי העברת קרקע מבעלות הציבור לבעלות פרטית לא תיעשה אלא על־ידי החלטת הכנסת. אין לבוא בטענה כי דבר זה יכבול את ידי הממשלה; הכוונה היא שלא איני טרסים רגעיים וטראנסאקציות רגעיות, אלא עקרונות ויסודות — שהם המסד של התפתחותנו בארץ הזאת — יהיו קו מנחה בעיני כה מכריע.

הוא הדין להחברה; גם כאן אני מציע הגבלות, המודיקות את הממשלה להסכמת הכנסת.

לעני הוכינות. החוק הזה נותן לממשלה סמכות להקנות זכויות על אוצרות־הטבע לתקופה של שלוש שנים על דעת עצמה וכלי כל הזדקקות לאיוו סמכות מחוקקת; לתקופה של שלוש עד עשר שנים צריך הדבר להיעשות, לפי החוק המוצע, באישור ועדת־הכספים שאיננה מוסד בעל סמכות אלא מכשיר־עזר של הכנסת; לא שמעתי בשום עם ולשון שוועדה תקבל סמכות חקיקה. ורק לגבי זכויות לתקופה של עשר שנים ומעלה שומר החוק המוצע את הסמכות לכנסת עצמה. בכל מדינה מתקנת, במדינה דמוקרטית, הזכויות הן ענין לבית המחוקק ולא לממשלה. אני מדבר על יסוד נסיון של מדינות רכושניות־דמוקרטיות, כי מדינתנו היא כזאת, ואיני מתכוון לשינוי המשטר בדרך של הצבעה אנטי־אורחא על חוק זה, אלא לשינוי החוק על יסוד המציאות הקיימת של מדינה רכושנית־דמוקרטית.

היושבראש וועדת־הכספים קבעו באופן מוסמך, שאין אנחנו מדינה יורשת לגבי המדינה הקולוניאלית מימי המאנדט. אני רוצה להזכיר לכם, כי בשעה שעמד על הפרק ערעור קונקרטי מצדנו ביחס לזכויות ים־המלח ועב:

המשפטים, שיכול לחוות דעה בשאלה משפטית ואין מוסריים ענינים שנדרו בוועדה אחת להכרעה בוועדה שניה. אם ללכת לפי קו זה, צריך כל חוק להעביר קודם כל לוועדת החוקה, חוק ומשפט. היתה פעם תקופה במוצעת המדינה הזמנית שנהגו כך והדבר לא היה נוח כליכך לפעולה ולעבודה.

ככל אופן השאלה נדונה בוועדת־הכספים וגם בה יושבים עורכי־דין ויודעי דת ודין. שאלנו את עצת הירצים המשפטיים, חקרנו, נעזרנו בספרים של אנשים מלומדים, וכלב שלם נוכל לומר לבית שאין צורך לקבל את הסתייגותו של חברי־הכנסת בדר.

הי"ר י. שפרינצק:

חברי־הכנסת יוחנן בדר הציע להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

דוד־צבי פנקס (יו"ר ועדת־הכספים):
הוא לא רשם הסתייגות בענין זה.

יוחנן בדר (תנועת החרות):
יש תקדים בנידון זה.

הי"ר י. שפרינצק:
נצביע.

הצבעה

הצעת חברי־הכנסת י. בדר להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט לא נתקבלה.

הי"ר י. שפרינצק:

אני מעמיד להצבעה את הסתייגותו של חברי־הכנסת בדר לסעיף 1 של החוק.

הצבעה

התיקון של חברי־הכנסת י. בדר, להוסיף אחרי המלים: „מכל סוג שהוא“ את המלים: „אך אינו כולל אדמות מוואת, מתרובה ווקף“ — לא נתקבל.

הצבעה

סעיף 1 בנוסח הוועדה נתקבל.

הי"ר י. שפרינצק:

בסעיף 2 ו־3 אין הסתייגויות.

הצבעה

סעיפים 2 ו־3 בנוסח הוועדה נתקבלו.

הי"ר י. שפרינצק:

בסעיף 4 הסתייגות לחברי־הכנסת סנה.

משה סנה (מ"ם):

ברשות היושבראש אנמק בבתי־אחת את הסתייגויות בסעיפים 4 ו־5.

הליקוי היסודי של חוק זה הוא בכך, שחקיקתו לא באה מתוך התעוררות להבטחת בעלות המדינה על הנכס, אלא כדי לתת לממשלה סמכות למכור את הנכסים או להעבירם בדרך אחרת לרשות אחרת. אין זה חוק המוסיף למדינה בעלות על נכסים, אלא חוק המקנה סמכות למכירה כללית של נכסי המדינה. אפילו באותו סעיף שהיה מקודש במסורת התנועה הציונית ובמסורת בנין הארץ במשך חמישים שנה — הבעלות הציבורית על הקרקע — אפילו בסעיף זה פורץ החוק המוצע פרצה רצינית, כפי שתראו בסעיף 5.

דוד־צבי פנקס (יו"ר ועדת־הכספים):

מובן מאלי, שהממשלה לא תוכל לרכוש נכסים שיש לתת במקומם תמורה, אם התמורה אינה בידיה. אין צורך להגדיר במיוחד, אלא לפי סכומים שנרשמים בתקציב. אם הממשלה תשתמש בסכומים הרשומים בתקציב למטרה מסוימת, לשם מטרה אחרת, לרכישת נכסים, היא תמעל בתפקידה.

אין צורך לכתוב: „ובגדר חוק התקציב הנהוג במדינה...“, מובן מאלי, שאם אין לממשלה כסף, לא תוכל לעשות זאת. מה שנוגע לחליפין, אם הדגשתך היתה רק לגבי חליפין, חשבנו בוועדה שאפשר לתת לממשלה אפשרות שברוב המקרים, כפי שהוסבר לנו עליידי שר־האוצר ועליידי מנהל מחלקת הנכסים; זה יתייחס להחלפות שטחים קטנים, למשל, השלמת נחלאות. אנו מקבלים ממי שהו חצי דונאם בפניה אחת ש שדה ונותנים לו חצי דונאם בפניה אחרת. האם חושב חבר־הכנסת סנה, שטראנס־אקציות כאלו הנעשות למאות במשך שנה, צריכות להיות מובאות לאישור בפני הכנסת? אולי הוא חושד בממשלה, שתעשה חליפין בשטחים גדולים, שתתן למישהו את כל הנגב למשל ותקבל תמורתו — איני יודע מה. חושבני, שאין זה ריאלי לחשוך חשדות שכאלה.

הובא לפנינו סעיף פשוט, שצריך לאפשר למדינה לנהל את עניניה כסדרם, הסעיף הנוגע לחליפין מתכוון רק לטראנסאקציות קטנות, יום־יומיות. איני מקנא בממי שלה שתעשה חליפין פוליטיים כאלה, כפי שחבר־הכנסת סנה חושד בה כנראה. אני מבקש, לא לקבל את הס־תיגותו לסעיף 4.

היו"ר י. שפרינצק:

רשות־הדיבור לשר־האוצר.

שר־האוצר א. קפלן:

חבר־הכנסת סנה שביסס את דבריו על הרצון להגדיל את רכוש המדינה, בא בהסתייגותו למנוע מן המדינה להגדיל את רכוסה, את קנינה, עליידי עיכובים יום־יומיים ועליידי העמדת כל קנינה לדיון בכנסת; הוא ביסס את דבריו על דוגמת הקרן־הקיימת־לישראל. אך זכות החלי פין הרי ניתנת לקרן־הקיימת. מי שמכיר קצת את עניני הקרקעות ורכישת הקרקעות יודע, עד כמה הועילה זכות־חליפין זו להגברת רכוסנו ולערך הרכוש בארץ.

משה סנה (מ"מ):

ישנו איסור על מכירה. אצלך זה איננו.

שר־האוצר א. קפלן:

על כך מדובר בסעיף 5. הסתייגותו של חבר־הכנסת סנה לסעיף 4 אינה באה להגדיל את יכולת רכישת הקרקעות, אלא להיפך — להקטינה.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מעמיד להצבעה את הסתייגותו של חבר־הכנסת סנה לסעיף 4: „למחוק את המלים „בדרך קנינה, חליפין, אי בכל דרך אחרת“, ולהוסיף בסוף הסעיף „ובגדר חוק התקציב הנהוג במדינה אותה שעה או על־פי החלטה מיוחדת של הכנסת“.

הצבעה

התיקון של חבר־הכנסת מ. סנה לסעיף 4 לא נתקבל.

סעיף 4 בנוסח הוועדה נתקבל.

דכס טען את הטענה הזאת, הרי אז הממשלה — אשר נציגה, שר־האוצר, יושב אתנו — סתרה זאת. איך זה ייתכן שלצורך אחד המדינה היא יורשת ולצורך שני — היא אינה יורשת? איך זה אפשר שהמדינה לא תקבע הלכה אחת בענין כה יסודי? כאשר רצו לאשר מחדש את זכויות־הממלה, טענו כי אי־אפשר לומר שהזכויות בטלים ומבוטלים. היום שמענו מפי יושב־ראש ועדת־הכספים, שאין תוקף לזכויות הקודמים. שר־האוצר אמר לנו שמכיון שהכנסת או המועצה המחוקקת לא ביטלו את החוק הקודם בענין זה —

שר־האוצר א. קפלן:

להיפך, אישרו את החוק.

משה סנה (מ"מ):

— אמרתם, כי הואיל וביטלנו רק את הגבלות הספר־הלבן ולא ביטלנו חוקים אחרים — נמצא שהזכויות מחייבים. אם הם מחייבים — אני מציע לבטל אותם. אם החוק צריך להבטיח את נכסי המדינה, הוא צריך לבטל את הזכויות, ואם רוצה הממשלה להקנות זכויות — תבוא ותנמק זאת לפני הכנסת.

מה אומר הנסיון? האם אותם הזכויות שהקנה הנציב הבריטי צ'נסלור, המחייבים אותנו עד היום — האם הם תורמים משהו להתפתחות משקנו? אינני נגוס לשום יכוח אידיאולוגי, אבל עובדה היא שים־המלח ובתי־החיקוק עומדים בשותקים, וחברת־החשמל פושטת את העור מתושבי הארץ הזאת. חיבור חשמל לכאר־שבע מצדין השקעה של 55 אלף ל"י, וחברת־החשמל דורשת זאת מתושבי באר־שבע, שהם עולים חדשים, תושבים עניים מרודים. אם ההשקעות בחברת־החשמל עושים תושבי באר־שבע והרווחים הולכים ללונדון, כעת ההזדמנות לבטל את המצב הזה.

אני מציע הצעה מתקבלת על הדעת: שביטול הזכויות הורים ייעשה בהדרגה במשך שנה אחת, ותנאי הביטול וההפקעה ייקבעו בהסכמת הכנסת.

היו"ר י. שפרינצק:

חבר־הכנסת סנה הגן על הסתייגותו לסעיף 4 ו־5. לשם בהירות אבקש מאת יושב־ראש ועדת־הכספים לענות לסעיף 4.

דוד־צבי פנקס (יו"ר ועדת־הכספים):

סעיף 4 אומר, שהממשלה רשאית לרכוש בשביל המדינה נכסים המצויים בישראל או מחוצה לה, בדרך קנינה, חליפין, או בכל דרך אחרת, לשכרם, לחכרם ולקבל זכויות אחרות בהם, הכל בתנאים שתרואם נאותים.

חבר־הכנסת סנה מציע למחוק את המלים: „בדרך קנינה, חליפין, או בכל דרך אחרת“.

סעיף זה דן ברכישה וקנינה ולא במכירה.

כן מציע חבר־הכנסת סנה, להוסיף בסוף הסעיף את המלים: „ובגדר חוק התקציב הנהוג במדינה אותם שעה, או על־פי החלטה מיוחדת של הכנסת“.

משה סנה (מ"מ):

אם אתה מוחק את המלה חליפין, נשאר רק „לרכוש“. למדינה יש רשות לרכוש. „חליפין“ פירושו, שאתה מוסר משהו. ולמסור אין לך רשות.

הזה, ל"ספר הגלוי", את דברי רש"י: „אמר רבי יצחק: לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית? משום כח מעשיו הגדול לעמו — שאם יאמרו אומות העולם לישראל: לטעים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם: כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו". — וזהו הירושה שלנו על נכסי המדינה.

היו"ר י. שפרינצק:

טוב היה אילו היה ההתרכוז בענין הנדון ולא בכל סדר חוקי ישראל. רשות-הדיבור ליושב-ראש ועדת הכספים בענין ההסתייגות של חברי-הכנסת גנחובסקי, אך אבקשו שלא יביא ציטטות ספרותיות.

דוד-צבי פנקס (יו"ר ועדת-הכספים):

אינני יכול לסתור את הפסוקים שמר גנחובסקי ציטט מן התנ"ך, אפילו לא מלה אחת מהם. אני מקבל אותם כפי שהם כתובים ואיני מסתייג מהם. אלא שמר גנחובסקי אינו צריך להסתייע בהם לענין זה. אמנם נכון שהוא ביקש, שאופן הרישום יוסדר על-פי תקנות של שר-המשפטים. אלא מה? לפי חוק הקרקעות העותמני ולפי פקודת העברת קרקעות, חלה חובת רישום קרקעות ונכסי דלא-ניידי בספרי האחוזה של המדינה, וחובה זו חלה גם על נכסי המדינה, ואין מה לחדש בזה.

סעיף זה אינו מדבר על רישום יסודי זה, כי אם על אופן רישום מיוחד לנכסי המדינה, ששר-המשפטים רשאי להתקין תקנות בקשר אליו. כן רשאי שר-המשפטים להתקין תקנות בדבר שינוי רישום קיים הנוגע לנכסי המדינה. האם גם בזה רוצה מר גנחובסקי לחייב את שר-המשפטים לשנות דוקא את אופן הרישום? מר גנחובסקי התפרץ לדלת פתוחה. חובת הרישום קיימת, אלא ששר-המשפטים רשאי להתקין תקנות על אופן הרישום ועל שינויים באופן הרישום. אמרתי בפתחת דברי ששר-המשפטים הודיע, שהוא יתקין תקנות אלו; אני סבור, שהבית יכול לתת כלב שלם את האמון הזה בשר-המשפטים, ואין צורך בהסתייגות של חברי-הכנסת גנחובסקי.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מעמיד להצבעה את הצעת-התיקון של חבר-הכנסת גנחובסקי לסעיף 10(ג) — שבמקום "רשאי להתקין" יכתב "יתקין".

הצבעה

התיקון של א. מ. גנחובסקי לסעיף 10(ג)
 לא נתקבל.

הצבעה

סעיף 10 בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר י. שפרינצק:

לסעיף 5 של החוק הקודם אנו נחזור מחר, ואז אוכל להעמיד להצבעה את החוק כולו.

היו"ר י. שפרינצק:

בסעיף 5 ישנה הסתייגות לחברי-הכנסת דיין, אך הוא ביקש לתת לו עוד אפשרות לעיין בדבר. על הסתייגות זו, וכן על הסתייגותו של חברי-הכנסת סנה לסעיף 5 — יחליטו באופן מיוחד מחר.

אנו עוברים לסעיפים 6, 7, 8, 9. בסעיפים אלה אין הסתייגויות.

הצבעה

הסעיפים 6, 7, 8, 9 בנוסח הוועדה נתקבלו.

יוסף ספיר (הציונים הכלליים):

לסעיף 5, ולשני סעיפים נוספים — ישנה הסתייגות לחברי-הכנסת רוקח. אני מבקש להגן על הסתייגותו של חברי-הכנסת רוקח.

היו"ר י. שפרינצק:

הנמקה ההסתייגויות לסעיף 5 וההצבעות יתקיימו מחר. גם חברי-הכנסת סנה רצה לנמק בכת-אחת את הסתייגותו לסעיפים 4, 5, אבל אני יעצתי לו להפריד, כי מחר, שבעה שיצביעו על סעיף 5, ישכחו את הארגומנטים המשכנעים ביחס לסעיף זה.

אנו עוברים לסעיף 10.

אליהו-משה גנחובסקי (החזית הדתית המאוחדת):

סעיף זה, „שר-המשפטים רשאי להתקין“, נתקבל בוועדה לפי בקשתי, אך אין זה מספק אותי. עצם הביטוי „השר רשאי“ — אין בו ברכה למדינה, כי הוא מחלק את האזרחים לאזרחים המחוייבים לעשות, ומקבלים קנסות, ומצד שני — לשרים או לרשות מוסמכת שראי „רשאית“. מה פירוש המלה „רשאי“? הלא כאן מדובר בקום ועשה. אחד מגדולי המוסר שלנו, ר' משה חיים לוצאטו, אומר בספרו „מסילת ישרים“, שיסוד היסודות ועמוד החכמות הוא, שאדם ידע את חובתו בעולמו, ולא מה שהוא רשאי לעשות, אלא מה שהוא חייב לעשות. ולכן אני מתנגד לכל מיני חוקים שבהם כתוב „רשאי“. אנו יודעים, שפי קידים רשאים להשיב על מכתבים, אך מכיון שהם רשאים, הם אינם עונים, כי הם אינם מחוייבים. המלה „רשאי“ איננה במקומה כאן ואיננה מספיקה.

ולעצם הענין. הצעתי היא, שבמדינת-ישראל, אחרי שזכינו לטרמין של „נכסי מדינה“, צריך להיות רישום של נכסי המדינה. אינני יודע אם זהו תפקידו של שר-המשפטים, אך הממשלה מחוייבת לסדר פנקס בצורה יפה וחיובית, שבו יהיו כתובים כל הזכויות שלנו על נכסי המדינה. הייתי אומר אפילו עוד יותר: עלינו לחדש את „ספר הגלוי“ שעליו מדבר ירמיהו הנביא, כשהוא מזכיר את „ספר המקנה“, „ספר החתום“, „ספר הגלוי“, ומה פירוש „ספר הגלוי“? נראה שזה היה פנקס שכל נכסי המדינה נכתבו בו באופן גלוי, והייתי רוצה שגם אנו נכניס את הספר בכלי חרס, כמו שכתוב „למען יעמדו ימים רבים“. זה יכול להיות אפילו בצורת המיקרופילם, למען שיהיה דבר מתוקן וכל ילד וכל אדם יוכל לראות מה הם נכסי המדינה.

ואחרי שד"ר סנה התוכח היום, אם ירשנו מממשלת המאנדאט או לא ירשנו — הייתי כותב בפתחה לספר

ג. חוק למניעת הפקעת שיערים וספסרות (שיפוט), תשי"א—1951* (קריאה שניה)

היו"ר י. שפרינצק:

אנו עובדים לסעיף ב' בסדר-היום, חוק למניעת הפקעת-שיערים וספסרות, תשי"א — 1951. רשות-הדיבור הפקעת-שיערים וספסרות (שיפוט), תשי"א — 1951.

זרח ורהפטיג (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושבי-ראש, כנסת נכבדה. בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט אני מביא לפניכם את הצעת החוק למניעת הפקעת-שיערים וספסרות (שיפוט), תשי"א — 1951.

בקשר עם החוק הזה, תרשו לי למסור לכם כמה פרטים על המצב בשטח זה. המלחמה נגד הספסרות והפקעת-שיערים התחילה אצלנו עוד ערב קום מדינת-ישראל, עליידי הנהלת הוועד הלאומי. אחר-כך, במועצת-המדינה הזמנית, קיבלנו את החוק הראשון על שיפוט בענין זה. על-סמך חוק זה הוקמו בתי-דין למניעת ספסרות ולמלחמה בהפקעת-שיערים. החוק המונח לפניכם בא להחליף את כל מערכת החוקים בקשר לשיפוט בענינים אלה.

כיום קיימים בארץ שלושה-עשר בתי-דין למניעת הפקעת-שיערים. מאז הקמת בתי-דין אלה, כלומר, מהימחצית השניה של שנת 1948 (אלול תשי"ח), עד היום הזה, עברו שנתיים וחצי. הסטאטיסטיקה שקיבלתי ממשד-המשפטים מראה שבמשך הזמן נרשמו 4,728 משפטים פליליים על עבירות של הפקעת-שיערים. מן התיקים האלה סודרו עד היום 3,647, ונשארו תלויים — 1,081. זאת אומרת ש-77% מן התיקים שנכנסו — סודרו. נשארו תלויים ועומדים עד היום 23% מן התיקים.

מעניינת חלוקת המספרים לפי הערים, כי בתי-הדין לספסרות נמצאים בירושלים, תל-אביב וחיפה. בירושלים נרשמו 464 תיקים, שהם 9.8% מכל התיקים הפליליים בעבירות אלה. בתל-אביב נמצא המספר הגדול ביותר של תיקים בעבירות אלה — 2,570, שהם 54% מכל התיקים; בחיפה — 1,694, כלומר, 35.8% מכל התיקים. ביקשת וקיבלתי ממשד-המשפטים מספרים מעניינים, הנוגעים למלחמה בשוק-השחור שהוכרזה עליידי הממשלה במיוחד לפני כמה חדשים. יש בידי מספרים בקשר לשלושת החדשים אוקטובר—דצמבר 1950, ואני משווה אותם עם המספרים בשלושת החדשים הקודמים, יולי—ספטמבר 1950. הסטאטיסטיקה מוכיחה לנו, שמספר התיקים שנפחו ברבע השנה שבו הוכרזה מלחמה נגד השוק-השחור, לא עלה במידה מרובה. לעומת-זאת הביאה המלחמה הזאת לידי זירוון בסידור התיקים. במשך רבע-השנה האחרון סודרו תיקים הרבה יותר והוצאו הרבה יותר פסקי-דין מאשר ברבע-השנה הקודם. בשלושת החדשים אוקטובר—דצמבר 1950 נרשמו תיקים חדשים — 1,016; לעומת זה נרשמו ברבע-השנה הקודם — 605 תיקים. זאת אומרת, שהעליה בפתירת תיקים פליליים חדשים היא מ-100% עד 167%, כלומר, ב-67%. לעומת זאת היתה עליה הרבה יותר גדולה בסידור התיקים. ברבע-השנה הקודם סודרו 386 תיקים, ואולם ברבע-השנה האחרון, שנשתיים בדצמבר, סודרו 1,030 תיקים, כלומר, היתה עליה ב-261%. אין שום ספק שההישג הזה של מהירות בשיפוט ובסידור

התיקים הפליליים האלה, יש לו חשיבות רבה. המלחמה בשוק-השחור הביאה מצד אחד לעליה מועטה בגילוי עבירות ומצד שני לעליה ניכרת בסידור הענינים ולזריזות בשיפוט.

אני רוצה למסור מספרים מפורטים בדבר המצב בערים בשלושת החדשים האלה. אני רק רוצה לציין, שבתל-אביב, שהיא המרכז הגדול ביותר של מסחר ואוכ'לוסיה (ולכן צריכים היו להיות שם תיקים רבים בעבירות פליליות), לא עלה במאומה מספר התיקים החדשים בחדשי המלחמה בשוק-השחור. להיפך, ישנה ירידה. בחדשי יולי—ספטמבר נפתחו 341 תיקים, ובחדשי אוקטובר—דצמבר נפתחו רק 332. העליה היא בעיקר בחיפה, מ-221 ל-542, ובירושלים מ-43 ל-142.

בנוגע לצד העובדתי, המעניין אותנו מבחינת החוק, אני רוצה רק להוסיף את ענין גובה הענשים שנקבעו עד עכשיו בדרך כלל בבתי-הדין למניעת הפקעת-שיערים וספסרות. אני מוסר את המספרים לפי הערים — לפי שלושת המרכזים. בירושלים היו הקנסות מ-50 פרוטה עד 1075 לירות, ומאסר — משלושה ימים עד 21 יום. זאת אומרת, שבירושלים לא היו ענינים רציניים רבים, כי העונש הגדול ביותר היה 21 יום.

ישראל בריהודה (מס'ם):

אולי, להיפך, אולי הקלו בענינים?

זרח ורהפטיג (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):
 אחת משתיים: או שיש לכם אמון בבתי-הדין, או שאין לכם. אני מוסר את ההודעה מתוך הנחה שלכולנו פה יש אמון בבתי-הדין שלנו.

בתל-אביב היו סכומי הקנסות מ-500 פרוטה עד 6000 לירות; ומאסר — משלושה ימים עד תשעה חדשים. בחיפה ניתנו קנסות מ-100 פרוטות עד 500 לירות, ומאסר — משבוע ימים עד שנתיים. בדרך כלל ביטלו בתי-המשפט המחוזיים, ששימשו כבתי-משפט לערעורים, את ענשי המאסרים והקטינו את הקנסות, על כל פנים במרבית המקרים.

בקשר לעובדה, שבתי-הדין האלה מורכבים, כפי שידוע לכם, מאבי-בתי-דין שגוי שופני ומשני נציגי ציבור, יעניין אתכם אולי מספר חדש הציבור הנמצאים בהם. בסך-הכל ישנם 149 נציגי ציבור בכל 13 בתי-הדין למניעת הפקעת שיערים וספסרות, מאלה בירושלים 35, בתל-אביב 54, ובחיפה 60. המספרים האלה מוכיחים, שהמצב בתל-אביב בנודן זה אינו טוב, כי מספר נציגי הציבור שם הוא קטן יותר מאשר בחיפה, למרות העובדה שבתל-אביב מרכז המספר הגדול ביותר של המשפטים. בירושלים המצב הוא הטוב ביותר.

אחרי המספרים האלה אני רוצה להוסיף רק מלים אחדות להצעת החוק גופא.

משה בן-עמי (הספריים):

יש לי שאלה. אם יש בחוק הקיים קנס של 6000 לירות — האם הקנס הוא על יותר מעבירה אחת?

זרח ורהפטיג (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

איני יכול לענות לך כרגע. אמסור לך את התשובה ביחד עם התשובות לשאר הסתייגויותיך.

בנוגע למבנה החוק: בחוק המוצע לפניכם ישנו שינוי מכריע ביחס למצב החוקי שהיה קיים עד עכשיו. בהצעה זו אנו מוסיפים לקיים את בתי-הדין למניעת הפקעת שיערים וספסרות כבתי-דין מיוחדים, אלא שהצעת החוק משאירה גם את הברירה בידי היועץ המשפטי להעביר שורה של עבירות, אם ירצה וימצא לנכון, לבתי-המשפט הרגילים, כך שלעבירות אלה תהיה לנו עכשיו מערכת בתי-משפט כפולה: בתי-המשפט הרגילים, וגם בתי-הדין למניעת הפקעת שיערים וספסרות. גם לגבי בתי-הדין למניעת הפקעת שיערים עצמם ישנו שינוי. גם הם יהיו בעלי שתי מערכות, כי מעכשיו יהיו למטרה זו, לפי הצעת החוק, גם בתי-משפט השלום וגם בתי-המשפט המחוזיים.

הצעת-החוק, האומרת שתיתן הברירה ליועץ המשפטי להעביר עבירות גם לבתי-המשפט הרגילים, איננה מכוונת לכל העבירות, אלא הכוונה שבהצעת-חוק זו היא, שאפשר יהיה להעביר לבתי-המשפט הרגילים את העבירות השגרתיות — ומיד אסביר זאת. הוברר מתוך הניסיון, שאין זה בריא שכל הענינים יועברו לבתי-הדין למניעת הפקעת שיערים, כי על-ידי כך נעשים בתי-הדין האלה עמוסים יתר על המידה, יש להם ענין עם עבירות רבות שהן בעצם עבירות שגרתיות, אבל מכיון שבכל ענין צריך לשבת השופט המקצועי עם שני נציגי הציבור, צריך להטריח שלושה אנשים, מהם שנים נציגי הציבור, בכל עבירה קלה ושגרתית, ועל-ידי כך מעמיסים עליהם עבודה רבה מדי, וזה מונע מהם את האפשרות להחיש את השיפוט באותן העבירות שהן חמורות יותר. ומכאן נובעת הכוונה, להעביר את השיפוט בעבירות השגרתיות לבתי-המשפט הרגילים, ששם יוכל לשפוט גם שופט יחיד. מה הן עבירות שגרתיות? היועץ המשפטי המציא לפי בקשת רשימת אותן העבירות שהוא עשוי לחשוב אותן לעבירות שגרתיות, והוא מסר הודעה במועד החוקה, חוק ומשפט, שברוך כלל יעביר לבתי-המשפט הרגילים רק אותן העבירות שהן שגרתיות. ומה הן עבירות שגרתיות לפי הגדרתן? עבירות שגרתיות הן: (א) אי-הצגת מחירים בחלונות-ראווה; (ב) הובלת כמויות קטנות של מצרכים בני-שיקוח בלי רשיון; (ג) קניית כמויות קטנות של מצרכים-אוכל חיוניים ללא רשיון או במחירים מופקעים; (ד) עבירות טכניות גרידא, כגון אי-חידוש רשיונות, אי-תשלום אגרות, או אי-מילוי הוראות מפקחים וכדומה, כשיש יסוד להניח שהדברים לא נעשו בכוונה פלילית או לשם השגת רווחים גדולים יותר.

וזהו הגדרתו של היועץ המשפטי. כלומר, העבירות האלה יועברו בדרך-כלל לבתי-משפט רגילים, כדי לא להעמיס יתר על המידה על בתי-הדין למניעת הפקעת שיערים וספסרות.

אחת הבעיות העיקריות של הצעת החוק היא גם בעיית אופן מינוי נציגי הציבור. הענין יתברר אחר-יכך בקשר להסתייגויות. הכנסנו כמה שינויים חשובים בהצעת חוק זה שהבאנו לפניכם, גם בקשר לפירסום פסקי-דין ובקשר לסגירת העסק במקרים מיוחדים כשיש צורך בכך. הענינים יתבררו בירור יתר בשעה שיובאו לפנינו ההסתייגויות.

היו"ר י. שפרינצק:

זה מכבר לא היו לנו כל כך הרבה הסתייגויות כמו בהצעת-חוק זו. ישנן 30 הסתייגויות ואפשר היה לצמצם. ההסתייגויות עצמן יכולות לשמש הצעת-חוק חדשה. חשבתי שאפשר לרכז אותן, אבל מתברר שהענין מורכב מאד ונצטרך לדון בהן סעיף אחי סעיף. לסעיף הראשון אין הסתייגויות, ואני מבין שהוא נתקבל.

רשות-הדיבור לחברי-הכנסת בן-עמי, להבאת הסתייגותו לסעיף 2(א).

משה בן-עמי (הספרדים):

הסתייגותי לסעיף 2(א) היא: ליד כל בית-משפט שלום יוקם בית-דין למניעת הפקעת שיערים וספסרות (להלן — בית-דין).

לפי הצעת-החוק כפי שנתקבלה על-ידי רוב הוועדה, ישנם שני הרכבים לבתי-דין לספסרות: אחד על-יד בית-משפט השלום והשני על-יד בית-המשפט המחוזי, וישנה גם אפשרות שלישית — בית-משפט רגיל; כלומר, למעשה ישנן שלוש אפשרויות. היינו, את העבריין אפשר להביא בפני אחד משלושה בתי-דין אלה. נראה לי, שדבר זה הוא פגיעה בזכויותיו של הנאשם. הנאשם הלא אין לו כל ברירה אלא להיות מובא כשהו לטבה, בלי אפשרות לומר אם הוא רוצה דוקא בשופט שלום או בשופט בית-הדין המחוזי, או בבית-דין ציבורי שעל-יד בית-משפט השלום, או בית-דין לספסרות שעל-יד בית-הדין המחוזי. למה חושבת הוועדה שיש צורך בתסבוכות זו? היא אומרת, שבית-משפט השלום, היינו בית-הדין לספסרות, שיהיה מורכב משופט שלום בתור אב בית-דין ומשני נציגי הציבור, יקל בענשים. אם כן, צריך שתהא בידי היועץ המשפטי והפרקליטים אפשרות לייסר את הנאשם בעקבות רבים. כל ההבדל בין בית-משפט השלום ובין בית-הדין המחוזי הוא בזה, שבבית-הדין המחוזי אב בית-הדין הוא שופט מחוזי ובבית-משפט השלום — אב בית-הדין הוא שופט שלום.

אני יצאתי מתוך הנחה, שצריך להשוות את זכויות האזרח לאלו של הפרקליטים והיועץ המשפטי. במידה שנותנים אפשרות של הגשת תביעות נגד הנאשם בכל מיני בתי-משפט, באותה מידה יש לאפשר ברירה כזאת לנאשם. אם אין החוק הזה מאפשר את הדבר הזה, אני אומר, שבגם ליועץ המשפטי אינה צריכה להינתן אפשרות כזאת. מכל-מקום אני חושב, שדברי לא יתפרשו בצורה לא נכונה, כאלו אני משתל ספק בהגינותם של היועץ המשפטי והפרקליטים, אך זה נותן מקום למשוא-פנים לגבי נאשמים שונים, שאחד יובא לבית-משפט בראשותו של שופט-שלום, השני לבית-משפט בראשותו של שופט מחוזי ושלישי לבית-משפט רגיל. בשעה שאנו מחוקקים חוק, איננו צריכים להשאיר פתח של אפשרות לשימוש לרעה. היועץ המשפטי והפרקליטים הם אנשים הגונים מאד, אך אין זאת אומרת שאין גם אנשים לבתי-הגונים, העלולים להשתמש לרעה בסמכויות אלה. חוק זה אומר, שמידת העונש שמותר להטיל על נאשם — היא אחת.

בין אם הובא לפני בית-דין לספסרות והפקעת שיערים שעל-יד בית-משפט מחוזי, ובין אם הובא לפני בית-דין לספסרות שעל-יד בית-משפט שלום — שיקול הדעת של בית-המשפט קובע, ואי אפשר לדעת מראש מה יקבע הרכב זה, או הרכב אחר. אם כן משום מה שני הרכבים לבית-דין דוקא? האפשרות של שני הרכבים נותנת טעם לפגם; זוהי הכרתי. היא נותנת אפשרות של הוצאת

ישיבה רי"ט, כ"ב שבט תשי"א (29 יאנואר 1951).

— חוק למניעת הסקעת שערים וספסרות (שיפוט) (שפרינצק, י. בדר, רוזן, פרמינגר, הררי) —

עכבר, בבתי-המשפט ובפרקליטות נשאו עוד 1759 מק' רים, זאת אומרת, שעדיין לא דנו ברוב הגדול של המקרים. מה אפשר ללמוד ממספרים אלה? אחת משלוש האפשרויות: או שאין ספסרים בנמצא, או שהמשרה אינה תופסת אותם, או שבתי-המשפט אינם דנים אותם. אני יודע שהאפשרות הראשונה אינה קיימת, כי הרי יודע לכולנו שישנם ספסרים. אם כן, קיימות רק האפשרויות האחרות: או שהמשרה אינה תופסת אותם או שבתי-המשפט אינם דנים בחומרה המתאימה. ועל כן, חברי הכנסת, יש צורך לשנות משהו במכונה המשפטית הזאת. יש צורך לשנות את הרכב בתי-הדין, יש קודם כל לאפשר בחירה יותר גדולה בין נציגי הציבור ולהעמיד לרשות המרכיבים את בתי-הדין מספר גדול יותר של נציגי ציבור. דבר זה אפשרי אם יגדלו אותם מתוך רשימה רחבה. ועוד דבר: יש להפסיק את הנהוג הזה של מינויים על-ידי הממשלה — נוהג שהוכיח את אי-יעילותו, כי משרד-המשפטים אינו יכול מחד גיסא לבוא ולהודות כי נציגי הציבור שהוא מינה לא עמדו במבחן, ומאידך גיסא לתבוע שהכנסת תרשה גם להבא שמשרד-המשפטים ימנה את הנציגים. אין ערובה שלא יוסיפו למנות לפי אותה השיטה שנתנה לנו אותם נציגי ציבור המכונים כעת בתפקידם. אני מציעים תיקון האומר, שנציגי הציבור יבחרו בעזרת הגרלה מרשימה רחבה מאד שתוצע על-ידי הרשויות המקומיות. זה יאפשר גם לחייב מבחינה חוקית את הרשויות המקומיות להציג את הרשימה, ולי-הפסיק את הנהוג של חבלה הנהוג, למשל, בעיריית תל-אביב, ששם ראש-העיר מר רוקח מחבל בענין על-ידי-כך שאינו מציע את הרשימה. אם זה יהיה מפורש בחוק, הרי אם לא ימלאו דבר זה — יענישו בהתאם לחוק.

יוזר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

איני יודע איך רוצה חבר-הכנסת פרמינגר לתקן את הליקויים בעיריית תל-אביב על-ידי חוק למניעת הפקעת שערים וספסרות.

יוזר בדר (תנועת החרות):

אני משתתף בצער שניכם.

יוזר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

לא הבינותו היטב את ענין ההגדרות. האם הוא מתכוון לתפוש את הספסרים על-ידי הגדרות?

אך הסתייגתי נוגעת לסעיף 3(ג). נאמר בחוק, ששר-המשפטים ימנה את נציגי הציבור „מתוך רשימות מועדיים שהוגשו לו על-ידי הרשויות המקומיות“. אני מציע למחוק את הפסקה ולא לכלול את שר-המשפטים לרשימת שיובאו דוקא מן הרשויות המקומיות. אם אנו מעניקים לשר-המשפטים סמכות למנות את נציגי הציבור, איני מבין מדוע צריך למנות נציגים לבית-דין למניעת הפקעת שערים וספסרות דוקא מתוך רשימותיהן של הרשויות המקומיות? הייתי מבין אילו הציעו, ששר-המשפטים יצטרך לפנות לארגונים כלכליים שונים, להסתדרויות בעלי-תעשייה, להסתדרויות עובדים, להתאחדות הסוחרים ולארגוני נשים, שהן הראשונות הסובלות וזנפנות מהפקעת שערים. אך מדוע לפנות דוקא לרשויות המקומיות? אני חושב, שצריך להשאיר תופש פעולה גמור לשר המשפטים — אם אנו בכלל סומכים עליו — למנות את נציגי הציבור לאו דוקא לפי הצעת השלטונות המקומיים אלא גם מתוך ארגונים אחרים. אין זאת אומרת, ששר-

היו"ר י. שפרינצק:

אני מעמיד להצבעה את הסתייגותו של חבר-הכנסת יוחנן בדר, לסעיף 2(א) לכתוב: „ליד כל בית-משפט כחוי יוקם בית-דין למניעת הפקעת שערים וספסרות (להלן — בית-דין)“.

הצבעה

התיקון של חבר-הכנסת י. בדר לסעיף 2(א) לא נתקבל.

סעיף 2 בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר י. שפרינצק:

אנו עוברים לסעיף 3. בסעיף זה ישנן הסתייגויות לחברי-הכנסת יוחנן בדר, פרמינגר והררי.

יוזר בדר (תנועת החרות):

כנסת נכבדה. הבעיה היא צורת מינויים של הדיינים האזרחיים, נציגי הציבור, בבתי-משפט למלחמה בספסרות. בספסרות.

שר-המשפטים גאה על כך ואומר — אולי בצדק — שבמקרה בתי-המשפט שהוא הקים, יושבים שופטים שהם בלתי-תלויים ולפעמים הם יודעים לעמוד גם נגד הממשלה.

שר-המשפטים פ. רוזן:

מה זאת אומרת לפעמים?

יוזר בדר (תנועת החרות):

כאשר הם מוצאים זאת לנכון. גם אנו עשינו את חלקנו כדי להעניק להם אי-תלות משקית, וזה טוב. אבל דרך המוסד של נציגי ציבור נכנסים לשירות אזרחים שאין להם עמדה מיוחדת של שופטים מקצועיים, וכאן ישנה דרך לשימוש לרעה בסמכויות המינוי. שר-המשפטים כעצמו מתעניין בכל שופט מקצועי המתמנה, אך מינויים של נציגי ציבור אינם נתונים לפיקוחו הישיר של שר או איזו ועדה, אלא זהו ענין אדמיניסטרטיבי גרידא. אין ברצוני להזכיר כאן את המקרה שקרה בעיר ירושה וגדולה, שבה נתמנו לפני זמן-מה נציגי ציבור אנשים שבמקרה היו כולם חברי מפלגה אחת, הפעם לא ממפלגת פועלי ארץ-ישראל. כדי שלא יקרר מקרים כאלה, מציע אני פרוצדורה מיוחדת. הפרוצדורה היא שבני שלבים: רשימת בחירה של הרשויות המקומיות והגדרה בין אנשים שברשימה. הגדרה במקרים כאלה אינה נוהג מיוחד ומי קורי, היא ידועה ביחס למינוי מושבעים בארצות רבות. דבר זה לא יפגע באותן הסמכויות ששר-המשפטים מעוניין בהן באמת, אם אין לו כוונת פוליטית. אשר למידה היודאת שבאופן זה יתמנו אנשים טובים יותר, הרי ההגדרה נותנת אותה מידת הוודאות כמו מינוי שנעשה על-ידי הרשות המקומית.

אליעזר פרמינגר (מפ"ם):

חברי-הכנסת. לאחר שחברי-הכנסת ורהפטיג שר לנו סימפוזיה סטטיסטית, ממש אידיולית, שואל הוא בצורה פאחטית אם לתת אמון בבתי-המשפט או לא. ואילו מה מלמדת אותנו המציאות הסטטיסטית? במשך השנה שבין מאי 1949 ויוני 1950 נפתחו 8387 תיקים; והגשו לפרקליטות 3530; מזה דנו בבתי-המשפט ב-1613 --- ורק 86 מכל אלה נידונו למאסר. כלומר ההר הוליד

להרכיב פאנל שיהיו מיוצגות בו השכבות השונות הקיימות בימינו; את השכבות האלה מייצגות — טוב או רע — בכל מקום הרשויות המקומיות. איני יכול לעשות את חשבונתי בהתאם להרכב זה או אחר, סימפאטי או אנטימפאטי של רשות מקומית זו או אחרת, כשם שלא הייתי מציע לחבר־הכנסת ורהפטיג, שבהצעתו יהיה קשור בשר־הפנים דוקא. זוהי הצעה קוניגוטוראלית ולא סטרוקטוראלית. היא נובעת אולי מהרכב מסויים של ממשלה. אך אם מחר תהיה חלוקת תפקידים אחרת — ייתכן שחבר־הכנסת ורהפטיג יציעו שיתייצגו עם שר־הדתות. לא הייתי מציע לו לקבוע בחוק, שההתייעצות תהא דוקא עם שר־הפנים.

ראינו לפנינו רק דרך אחת: שהרשות המקומית — טובה או רעה — מציגה רשימת אנשים. לא הייתי הולך גם בדרך של חברי מר הררי, המציע לתת יד חפשית לגמרי לשר־המשפטים. עם כל הכבוד שאני רוכש לשר־המשפטים, גם הוא צריך להיות קשור ברשימה מקומית; אנו רוצים לראות בניצוגי ציבור אלה גם נציגי מקום.

חבר־הכנסת ארגוב שואל: מה יהיה, אם רשות מקומית לא תגיש רשימה, או שתחוב את הענין למשך חודשיים? על כך יש רק תשובה אחת: מה יהיה בכלל, אם רשות מקומית לא תמלא את תפקידה ולא תשמע להוראות הממשלה? ישנה רק דרך אחת, או ששר־הפנים והפעם אין זו הצעה קוניגוטוראלית, אלא סטרוקטוראלית — יפורד את המוצעה הזו, או שהממשלה תשלול ממנה אפשרויות קיום. אם ניכנס לתקופת מרי אזרחי על־ידי רשויות מקומיות, בטוחני שהממשלה תמצא אמצעים לשכנע ולהכריע את הרשויות המקומיות. אותה השאלה יכול חבר הכנסת ארגוב לשאול גם ביחס לחוק לימוד חובה וביחס לכל חוק המטיל חובה מסויימת על רשות מקומית.

אם אנו אומרים, ששר־המשפטים ימנה נציגי ציבור מתוך הרשימות שיוגשו לו, אני יכול להגיד שאם לא יוגשו, ימנה שר־המשפטים בעצמו.

יעקב קליבנוב (הציונים הכלליים):
אני רוצה להציע הצעה בצורת שאלה.

היו"ר י. שפרינצק:

אפשר שההגיון מרשה זאת, אך אינני רוצה ליצור תקדים. חבר־הכנסת קליבנוב רוצה לשאול שאלה בצורת הצעה. חבר־הכנסת בהיר רוצה להציע הצעה. בלי ליצור תקדים, אתן שתי דקות לכל אחד משני חברי־הכנסת אלה.

יעקב קליבנוב (הציונים הכלליים):

אני רוצה לשאול את רוב הוועדה ואת יושב־ראש הוועדה, אם יסכימו לנסח את הסעיף כך: „מתוך רשימות מועמדים שיוגשו לו על־ידי רשויות מקומיות, לפי דרישתו“.

אריה בהיר (מפא"י):

בהמשך לשאלתי של חבר־הכנסת ארגוב, אני מבקש מאת הוועדה לנסח את הסעיף הזה כך, שיחייב את הרשויות המקומיות להגיש את רשימות המועמדים בזמן מוגבל.

שר־המשפטים פ. רוזן:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. ברצוני קודם־כל להגיב במלים אחרות על דברי חבר־הכנסת פרמינגר. חבר־הכנסת פרמינגר חשב לנכון להתווכח עם המרצה בשם הוועדה וחבר־הכנסת ורהפטיג אמר, שאנו מתייחסים

המשפטים לא יהיה ראוי לפנות גם לשלטונות המקומיים בבקשה שיציעו לו מועמדים לתפקיד זה, אך אין הוא צריך להיות קשור דוקא לרשויות המקומיות בקביעת מועמדים אלה.

מאיר ארגוב (מפא"י):

כנסת נכבדה, אני רוצה לשאול. כתוב פה: „כניצוגי ציבור ישמשו אנשים שיתמנו על־ידי שר־המשפטים מתוך רשימת מועמדים שהוגשו לו על־ידי רשויות מקומיות“. ומה אם הרשות המקומית אינה מגישה רשימות מועמדים? ומה הדין במקרה שהרשות המקומית תעשה סאבוטאז'ה? איפה כאן החובה? דבר זה אינו ברור לא בתקינות של חבר־הכנסת בדר ולא בתקינות של חבר־הכנסת פרמינגר. אני שואל אם החוק מחייב או אינו מחייב את הרשויות המקומיות להגיש רשימות מועמדים.

זרח ורהפטיג (החזית הדתית המאוחדת):

בין אם תתקבל הצעת הררי ובין אם תתקבל הצעת הרוב, אני מציע להוסיף את המלים: „לאחר התייעצות עם שר־הפנים“. זוהי הצעה המקורית של הממשלה. ואני חוזר אליה כדי למנוע דברים לא־נכונים שהיו עד עכשיו. ראינו למשל, שלעיר כתיאביב היו רק 45 נציגי ציבור, בעוד שלירושלים היו 35 ולחיפה — 60. הממונה על הרשויות המקומיות בממשלה הוא שר־הפנים. כשר־המשפטים יקבע את מספר נציגי הציבור ושמותיהם, ייוועץ עם השר המרכז את עניני הרשויות המקומיות. נדמה לי לרצוי שתהא צנטראליזאציה בענינים אלה, כדי ששר אחד לא יצטרך לטפל בענינים ששר שני מומחה בהם. התייעצות עם שר־הפנים בענין זה רק תוסיף ולא תגרע.

דוד בר־רב־האי (כשם ועדת־המשנה לחוק למניעת הפקעת שערים וספסרות):

חבר־הכנסת. יש לי רושם שאפשר היה להסתפק בשמיעת הצעות שונות לתקון סעיף זה, כדי להגיע למסקנה שהנוסחה היחידה האפשרית היא נוסחת רוב הוועדה.

אני מפנה את תשומת־הלב למה שהגענו — עד למשחק העיור של הגרלה. זהו מודוס חדש לנמרי בחיינו הציבוריים.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

אתה חושב, שפרוטקציה מפלגתית היא נוהג טוב יותר?

דוד בר־רב־האי (כשם ועדת־המשנה לחוק למניעת הפקעת שערים וספסרות):

רבים מחבר־הכנסת קיבלו בוודאי לפני חודשיים חודשים חוברת מאת אורח אחד במדינה — אולי לא כולם קראו אותה — המציע לנו צורת שלטון הבנוי על הגרלה. כלומר, אם אלפיים איש רוצים להיות חברי מועצת־עיריית תיאביב — מגרילים ביניהם 25 זוכים. אם למשרת יושב־ראש הכנסת יציעו עצמם 120 חברי הכנסת, הרי לפי הצעת אותו היהודי יגרילו ביניהם ומי שיזכה יכהן — למולת של הכנסת — בתפקיד היושב־ראש. רבותי, נדמה לי שמספיקות הדוגמות האלה כדי להוכיח, שאין לנו שום אפשרות ללכת בדרך המשחק ההזאדרי העיור של הגרלות.

הוועדה שקלה את כל האפשרויות וראתה קודם כל,

אני רוצה להרגיע את חבר הכנסת בדר. לפי המצב החוקי הקיים, וגם אם תתקבל הצעת רוב הוועדה, — אין השיפוט נציגי הציבור מתמנים בידי שרי המשפטים, כפי שהוא מניח, אלא בידי השופט היושבי-ראש במשפט, ובנוון זה לא יכול שיוני אם תתקבל הצעת רוב הוועדה. אמנם לפי המצב של היום אני ממנה נציגי ציבור לשופט טים לפי הרשימות שאני מקבל מהרשויות המקומיות; אך נציגי ציבור למשפטים מסויימים לא אני בוחר, אלא אב ביה"הדין. לי אין כל השפעה על הרכב ביה"המשפט „בכל מקרה ומקרה“.

היו"ר י. שפרינצק:

אנו נבציע על הצעות ועל משאלות. היו שתי משאלות. האם יושבי-ראש הוועדה מודיע בשם הרוב שהוא מצטרף אליה? — משאלה אחת היתה של חברי-הכנסת ארגוב ובהיר, והיא: „לקבוע זמן המחייב את הרשות המקומית“.

דוד ברירב-האי (בשם ועדת-המשנה לחוק למניעת הפקעת שיערים וספרות):

איני מצטרף למשאלה זו. אני מצטרף לדעתו של שרי המשפטים.

היו"ר י. שפרינצק:

היתה משאלה של חברי-הכנסת קליבנוב, שעוברי רשויות מקומיות יתמנו כאשר יירדשו עליידי שרי המשפטים.

הישנה הסכמה לנוסח זה?

דוד ברירב-האי (בשם ועדת-המשנה לחוק למניעת הפקעת שיערים וספרות):

אני מתנגד לכל נסיון מצד מליאת הכנסת לשנות גוסחות.

היו"ר י. שפרינצק:

לפעמים ישנה משאלה שיושבי-ראש הוועדה חושב שהיא מתאימה לרוח ההחלטה. אם אתה מתנגד — אני מקבל את דבריך.

ישנה הצעה מרחיקה לכת של חברי-הכנסת הררי: למחוק את הפסקה בדבר פניה לרשויות מקומיות.

הצעת חברי-הכנסת הררי היא גם הצעת חברי-הכנסת ורהפטיג, שלא יפנו לרשויות מקומיות. אם הצעה זו תתקבל — לא יהיה צורך להצביע על הצורה שבה ייבחרו המועמדים; אם ההצעה לא תתקבל — נצביע אחר-כך באיזו צורה ייבחרו.

הצבעה

בעד התיקון של חברי-הכנסת הררי לסעיף

— 11

(ג)3

— 30

נגד

התיקון של חברי-הכנסת י. הררי לא נתקבל.

היו"ר י. שפרינצק:

אם כן, ממילא לא נתקבל חלק מהצעתו של חבר הכנסת ורהפטיג לסעיף זה: הצעתו אומרת שבמקום המלים „מתוך רשימת מועמדים שהוגשו לו עליידי רשויות מקומיות“, יבואו המלים „לאחר התייעצות עם שרי הפנים“.

זרח ורהפטיג (החזית הדתית המאוחדת):

הצעתה היא — שבין אם יתקבל נוסח זה או אחר — יש להוסיף את המלים: „לאחר התייעצות עם שרי-הפנים“.

באמון מלא לבתי-המשפט שלנו. איני יודע, מדוע חברי הכנסת פרמינגר חשב לנכון לערער על הערה זו? חברי הכנסת ורהפטיג אמר בצדק, שבתי-המשפט שלנו שופטים עכריניים בלא מווא-פנים. הוא לא נגע בשאלה שעליה יכול אולי להיות ויכוח, ושבנוגע אליה יש תמיד שתי דעות בכל המדינות — אם בתי-המשפט יחמירו או יקלו יותר מדי.

אליעזר פרמינגר (מ"ם):

לזה התכוונתי.

שרי-המשפטים פ. רוזן:

אני מצוין זאת בסיפוקי. אם-כך, לא היה צורך לערער על הערתו של מר ורהפטיג. שיש לנו אמון מלא בכתי המשפט שלנו.

דעת הממשלה היא, שמוטב היה ללכת בעקבות הסתייגותו של חברי-הכנסת הררי. הסתייגות זו יוצאת בדרך כלל בעקבות ההצעה שהממשלה הציעה. הממשלה הציעה, שחברי בית-דין יתמנו עליידי שרי-המשפטים, ומינוי נציגי הציבור יהא אחרי התייעצות עם שרי-הפנים. לזה התכוון חברי-הכנסת הררי בהסתייגותו. אמנם הוא הציע, שהדבר ייעשה בלי התייעצות, אך אם נצרף את הסתייגותו להסתייגות של חברי-הכנסת ורהפטיג, שוב נגיע להצעת הממשלה. אנו הצענו מה שהצענו לא מפני שיש מקום לטענה, שהרשויות המקומיות חיבלו בהגשת הרשימות. לא היה כל מעשה חבלה מטעם רשות מקומית, אם-כי היו לפעמים איחורים. חשבנו שנגיע לרשימות יעילות יותר, כשנוכל להתייעץ עם שרי-הפנים, שיקבל כמובן אינפורמציה מקציני-המחוז, והם יתייעצו בוודאי עם הרשויות המקומיות. באופן כזה נהיה קשורים לא רק ברשימות שהרשויות המקומיות יגישו, לא הצענו מה שהצענו מפני שיש לטעון על מעשי חבלה, כפי שמישהו התבטא. אם הכנסת תקבל את הצעת רוב הוועדה, שנציגי הציבור יתמנו מתוך רשימות מועמדים שיוגשו עליידי הרשויות המקומיות, אין צורך לדאוג לכך שמא הרשויות המקומיות לא ימלאו את חובתן, כי הרשויות המקומיות הן גופים ממלכתיים, סטאטוטריים, הנתונים לפיקוח הממשלה. אין אנו נוהגים לומר בחוקים שלנו, מה יקרה אם גוף ממלכתי לא ימלא את חובתו. איני רואה צורך בזה. אם תתקבל הצעת רוב הוועדה, אני חושב שאין צורך בחוספת הפנן זה. אמנם היה מקרה שהכנסת מצאה לנכון — בתיקון לחוק לימודי-חובה — לצאת מתוך ההנחה, שיתכן שרשות מקומית לא תמלא את חובתה. אבל אני הייתי חושב, כל עוד שנסיון מר לא ילמד אותנו אחרת, שלא נכניס בדרך כלל לחוק, שבו אנו מטילים על רשות מקומית או על ועדה משלתית, או נניח על פקיד כגון רושם החברות, או על מישהו שכפוף למרות הממשלה באופן ישיר או בלתי-ישיר — הוראה מיוחדת למקרה, שגוף זה וזה או אדם זה וזה לא ימלא את חובתו.

ברצוני עוד לומר דבר ביחס להסתייגותו של חבר הכנסת בדר וחברי-הכנסת פרמינגר. אני מצוין בסיפוק מסויים את האבהירות הגדולה שבהצעה זו. אם נציגי ציבור ישמשו „בכל מקרה ומקרה אנשים שיוגדלו מתוך רשימות מועמדים“, הרי יש לשאול, מה פירוש „בכל מקרה ומקרה“? חברי-הכנסת בדר דורש מאתרים בהי-רות, האם הכונה שלו כאן לכל משפט או לכל מושב של בית-משפט? מה פירוש „בכל מקרה ומקרה“? מתי יש להגריל שנית? הדבר לא מחושב, לא מדוייק, וסוגע בכל כללי החקיקה התקינה. איאפשר לשקול הצעה המ נוסחת כך.

— חוק למניעת הפקעת שיערים וספסרות (שיפוט) (רוזן, טרמינגר, שפרינצק, בריב'האי, ורהפטיג) —
 ישיבה רי"ט, כ"ב שבט תשי"א (29 יאנואר 1951)

אני רוצה להרגיע את חבר הכנסת בדר. לפי המצב החוקי הקיים, וגם אם תתקבל הצעת רוב הוועדה, — אין השופטים נציגי הציבור מתמנים בידי שרי המשפטים, כפי שהוא מניח, אלא בידי השופט היושבי ראש במשפט, ובנדון זה לא יחול שינוי אם תתקבל הצעת רוב הוועדה. אמנם לפי המצב של היום אני ממנה נציגי ציבור לשופט טים לפי הרשימות שאני מקבל מהרשויות. המקומיות; אך נציגי ציבור למשפטים מסויימים לא אני בוחר, אלא אב בית הדין. לי אין כל השפעה על הרכב בית המשפט "בכל מקרה ומקרה".

היו"ר י. שפרינצק:

אנו נצביע על הצעות ועל משאלות. היו שתי משאלות. האם יושבי ראש הוועדה מודיע בשם הרוב שהוא מצטרף אליה? — משאלה אחת היתה של חברי הכנסת ארגוב ובהיר, והיא: "לקבוע זמן המחייב את הרשות המקומית".

דוד בריב'האי (בשם ועדת המשנה לחוק למניעת הפקעת שיערים וספסרות):

איני מצטרף למשאלה זו. אני מצטרף לדעתו של שרי המשפטים.

היו"ר י. שפרינצק:

היתה משאלה של חברי הכנסת קליבנוב, שעובדי רשויות מקומיות יתמנו כאשר ידרשו עליי שרי המשפטים.

הישנה הסכמה לנוסח זה?

דוד בריב'האי (בשם ועדת המשנה לחוק למניעת הפקעת שיערים וספסרות):

אני מתנגד לכל נסיון מצד מליאת הכנסת לשנות נוסחיה.

היו"ר י. שפרינצק:

לפעמים ישנה משאלה שיושבי ראש הוועדה חושב שהיא מתאימה לרוח ההחלטה. אם אתה מתנגד — אני מקבל את דבריך.

ישנה הצעה מרחיקה לכת של חברי הכנסת הררי: למחוק את הפסיקה בדבר פניה לרשויות מקומיות.

הצעת חברי הכנסת הררי היא גם הצעת חברי הכנסת ורהפטיג, שלא יפנו לרשויות מקומיות. אם הצעה זו תתקבל — לא יהיה צורך להצביע על שבה ייבחרו המועמדים; לא ההצעה לא תתקבל — נצביע אחרי-כך באינו צורה ייבחרו.

הצבעה

בעד התקון של חברי הכנסת הררי לסעיף

— 11

(א)3

— 30

נגד

התקון של חברי הכנסת י. הררי לא נתקבל.

היו"ר י. שפרינצק:

אם כן, ממילא לא נתקבל חלק מהצעתו של חברי הכנסת ורהפטיג לסעיף זה: הצעתו אומרת שבמקום המלים "מתוך רשימת מועמדים שהוגשו לו עליי רשויות מקומיות", יבואו המלים "לאחר התייעצות עם שרי הפנים".

זרח ורהפטיג (החזית הדתית המאוחדת):

הצעתו היא — שבין אם יתקבל נוסח זה או אחר — יש להוסיף את המלים: "לאחר התייעצות עם שרי הפנים".

באמון מלא לבתי המשפט שלנו. איני יודע, מדוע חברי הכנסת פרמינגר חשב לנכון לערער על הערה זו? חברי הכנסת ורהפטיג אמר בצדק, שבתי המשפט שלנו שופטים עבריינים בלא משוא-פנים. הוא לא נגע בשאלה שעליה יכול אולי להיות זכות, ושבונוע אליה יש תמיד שתי דעות בכל המדינות — אם בתי המשפט יחמירו או יקלו יותר מדי.

אליעזר פרמינגר (מ"ם):
 לנה התכוונתי.

שרי המשפטים פ. רוזן:

אני מצוין זאת בסיפוקי. אם-כך, לא היה צורך לערער על הערתו של מר ורהפטיג, שיש לנו אמון מלא בכתי המשפט שלנו.

דעת הממשלה היא, שמוטב היה ללכת בעקבות הסתייגותו של חברי הכנסת הררי. הסתייגות זו יוצאת בדרך כלל בעקבות ההצעה שהממשלה הציעה. הממשלה הציעה, שתכרי בית דין יתמנו עליי שרי המשפטים, ומינוי נציגי הציבור יהא אחרי התייעצות עם שרי הפנים. לזה התכוון חברי הכנסת הררי בהסתייגותו. אמנם הוא הציע, שהדבר ייעשה בלי התייעצות, אך אם נצטרף את הסתייגותו להסתייגות של חברי הכנסת ורהפטיג, שוב נגיע להצעת הממשלה. אנו הצענו מה שהצענו לא מפני שיש מקום לטענה, שהרשויות המקומיות חיבלו בהגשת הרשימות. לא היה כל מעשה חבלה מטעם רשות מקומית, אם-כי היו לפעמים איחורים. חשבנו שנגיע לרשימות יעילות יותר, כשנוכל להתייעץ עם שרי הפנים, שיקבל כמובן אינפורמציה מקציני המחוז, והם יתייעצו בוודאי עם הרשויות המקומיות. באופן כזה נהיה קשורים לא רק ברשימות שהרשויות המקומיות יגישו. לא הצענו מה שהצענו מפני שיש לטעון על מעשי חבלה, כפי שמישהו התבטא. אם הכנסת תקבל את הצעת רוב הוועדה, שנציגי הציבור יתמנו מתוך רשימות מועמדים שיוגשו עליי הרשויות המקומיות, אין צורך לדאוג לכך שמא הרשויות המקומיות לא ימלאו את חובתן, כי הרשויות המקומיות הן גופים ממלכתיים, סטאטוטוריים, הנתונים לפיקוח הממשלה. אין אנו נוהגים לומר בחוקים שלנו, מה יקרה אם גוף ממלכתי לא ימלא את חובתו. איני רואה צורך בזה. אם תתקבל הצעת רוב הוועדה, אני חושב שאין צורך בחוספת ממין זה. אמנם היה מקרה שהכנסת מצאה לנכון — בתיקון לחוק לימודי-חובה — לצאת מתוך ההנחה, שיתכן שרשות מקומית לא תמלא את חובתה. אבל אני הייתי חושב, כל עוד שנסיון מר לא ילמד אותנו אחרת, שלא נכניס בדרך כלל לחוק, שבו אנו מטילים על רשות מקומית או על ועדה ממשלתית, או גוף על פסקי כגון רושם החברות, או על מישהו שכפוף למרות הממשלה באופן ישיר או בלתי-ישיר — הוראה מיוחדת למקרה, שגוף זה וזה או אדם זה וזה לא ימלא את חובתו.

ברצוני עוד לומר דבר ביחס להסתייגותו של חברי הכנסת בדר והברי הכנסת פרמינגר. אני מצוין בסיפוק מסויים עם אייבהירות הגדולה שבהצעה זו. אם נציגי ציבור ישמשו "בכל מקרה ומקרה אנשים שיוגרו מתוך רשימת מועמדים", הרי יש לשאול, מה פירוש "בכל מקרה ומקרה"? חברי הכנסת בדר דורש מאחרים בהי רות, האם הכוונה שלו כאן לכל משפט או לכל מושב של בית-משפט? מה פירושו "בכל מקרה ומקרה"? מתי יש להגריל שנית? הדבר לא מחושב, לא מדוייק, וסוגע בכל כללי החקיקה התקינה. אי אפשר לשקול הצעה המ נוסחת כך.

— חוק למניעת הפקעת שיערים וספסרות (שיפוט) (שפרניצק, קליבנוב, פרמינגר, בררבה-האי) —

טיקה מלמדת, שבאותה תקופה עליה דיברתי קודם לכן, היה העונש הממוצע במאסר 27 ימים, והקנס הממוצע — 41 לירות. בדיני-ספסרות זהו באמת קנס השווה לכל נפש, מוכרחים להודות בכך; ולא ייתכן שהכנסת לא החפש אחרי הסיבה לרחמנות המופרות הזאת, שאיננה במשפטים אחרים. נשאלת השאלה: נציגי איזה ציבור היו אלה שכינהו עד כה? אני מוצא סמיכות בין הציבור שהנציגים הללו יצגו, לבין הקנסות הרחמניים שהוטלו עליהם. מזה אני למד, שהנציגים הללו היו נציגי ציבור מסויים שלפחות ברוחם היו קרובים לעבריינים בדיני ספסרות. ולכן, ישנו מוצא אחד ויחיד, והוא: שירכיבו את בתי-הדין מנציגים שייצגו אותן השכבות — או שלפחות חלק מהם ייצג אותן השכבות — שלהן בודאי שאין, ולא יכולה להיות, שום קירבה, לא חמרת ולא רוחנית, לעבריינים ולמבצעים את פשעי הספסרות.

חבריה-הכנסת, קיים כאן דבר אפייני מאד. נציגי הציבור לפעמים לא הופיעו בכלל למשפטים. הם לא הופיעו לבתי-המשפט, אם-כי נותנים להם פיצוי, ופיצוי מתאים למדי, של 3 ל"י ליום. מה מלמד דבר זה? שנציגים אלה באים מחוגים שכנראה לא נאה להם — אף כי זהו כבוד גדול — לשבת בדין והם הלכו אחרי פרנסתם המכניסה יותר משיבה בבית-דין.

על כן חושבני שישנה דרך אחת לתקן את הדבר והיא: אותם הגורמים והגופים הציבוריים שכולם מיוצגים בהם, ולא רק חלק הציבור, הם שיתנו מתוך חבריהם את השופטים בדיני ספסרות. וזהו לפי דעתי הערובה היחידה שלהבא ישבו בדין גם נציגי העם הפשוט, נציגי ההמונים הרחבים, הפועלים, עקרות-הבית. אותן השכבות שלא ינהגו בשום רחמנות לגבי פשע הספסרות.

דוד בררבה-האי (בשם ועדת-המשנה לחוק למניעת הפקעת שיערים וספסרות):

כנסת נכבדה. הפעם אקצר מאד. נדמה לי, שנימוקי של חבריה-הכנסת קליבנוב ונימוקי של חבריה-הכנסת פר-מינגר עשו נייטראליזציה גמורה אחד כלפי השני, ואנו יכולים למחוק את שניהם מן החשבון, כמו שפלוס ומינוס מבטלים אחד את השני.

חבריה-הכנסת קליבנוב אומר: הסכמנו לרשויות המקור מיות, ולכן עלינו לתת להם יד חפשית; וחבריה-הכנסת פר-מינגר דורש מפתח מדוייק. איזה חלק מהציבור מחמיר ואיזה מקל — איננו ברור כל-כך, ואי אפשר לקבוע, שהשופטים יהיו רק מבין אלה שידוע עליהם מלכתחילה שהם מחמירים. הכנסת לא תקבל שיטה כזאת.

אליעזר פרמינגר (מפ"ם):

לפחות חלק מהם צריכים להיות.

דוד בררבה-האי (בשם ועדת-המשנה לחוק למניעת הפקעת שיערים וספסרות):

חלק מסויים של מקריות צריך להישאר. מר פרמינגר רוצה לפחות להציל את המפתח בהתאם למשקל. בעיריית תל-אביב, ירושלים, או חיפה ישבו — לפי דבריו — מספר מסויים של אנשי הפועל המזרחי ומספר מסויים של אנשי ההסתדרות. לזה ייקרא בית-משפט. הרוב של הוועדה שקל את האפשרויות האלו. הוא איננו רוצה לא ביד חפשית ולא במפתח ובמשקל: הוא רוצה לתת הדרכה, כיוון לרשויות המקומיות.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מעמיד להצבעה את הצעתם של חבריה-הכנסת בדר ופרמינגר, שלא שר-המשפטים ימנה את נציגי הציבור, כיאם ייקבעו עליידי הגרלה.

הצבעה

התיקון של חבריה-הכנסת י. בדר וא. פרמינגר לסעיף 3(ג) לא נתקבל.

היו"ר י. שפרינצק:

הגורל הוגרל.

ועתה אני מעמיד להצבעה את התוספת של חבר-הכנסת ורהפטיג, שהמינוי יהיה בהתייעצות עם שר-הפנים.

הצבעה

התיקון של חבריה-הכנסת ז. ורהפטיג לא נתקבל. סעיף 3(ג) בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר י. שפרינצק:

אנו עוברים לסעיף קטן (ד) של סעיף 3. כל סעיף קטן גורם לחיכוך גדול. בסעיף זה ישנן הסתייגויות לחבר-רייהכנסת הררי, ורהפטיג וקליבנוב. הם מציעים למחוק את הסעיף. אתן רשות-הדיבור רק לאחד מהם — לחבר-הכנסת קליבנוב.

יעקב קליבנוב (הציונים הכלליים):

כנסת נכבדה. אחרי שקיבלנו החלטה לפי הנוסח שהוצע בסעיף 3(ג), שנציגי הציבור צריכים להתמנות מתוך רשימות שהוגשו עליידי רשויות מקומיות — אני חושב שלא רצוי להטיל הגבלות כלשהן על הרשויות המ-קומיות, כיצד עליהן לערוך את הרשימות וכיצד הן צריכות להיות מורכבות. אם יש לנו אמון ברשויות המ-קומיות עד כדי כך שאנו מטילים עליהן להציע רשימות, הרי צריך להאמין שהן תדענה גם להציע את האנשים המתאימים ביותר. ההצעה, שנתקבלה עליידי רוב הוועדה, המטילה הגבלות על הרשות המקומית בנידון זה והקובעת כיצד עליה להרכיב את רשימת המועמדים, אינה ברורה לי בהחלט. מהו, "גורם" ומהו, "חוג ציבורי" מבחינת הייצוג במועצה של אותה הרשות המקומית? אנו מכירים את המסלוגית שמנציגיהן מורכבות הרשויות המקומיות, כי הרשויות המקומיות נבחרו זה עתה על-סמך רשימות מפלגתיות, אבל מי הם הגורמים והחוגים הציבוריים המיו-צגים ברשויות האלו ושאינם מזוהים עם המסלוגות? לפי דעתי, הנוסחה המוצעת היא בלתי-ברורה ועלולה רק לכ-בול את ידי הרשות המקומית ולהעמידה לפני שקיים גור-לם. נתאר לעצמנו שקיים במקום חוג ציבורי שהוא אמנם מיוצג במועצה, אך אין למצוא בין חבריו אדם המ-סוגל והרוצה להיות חבר בבית-הדין, או שגר במקום אדם חשוב המסוגל מכל הבחינות להיות חבר בבית-הדין — האם יש לחייב את המועצה במקרה הראשון לכלול דוקא אדם שאינו רצוי לה, ובמקרה השני לוותר דוקא על אדם שנראה לה חשוב ורצוי? אני חושב שאלה הם דקרוקרי-עניות, העלולים לפגוע פגיעה קשה בפרסטיז'ה של הר-שות המקומית, ולא עלינו להכביח לה את מי עליה להכ-ינס לרשימה. צריך שיהיה לנו אמון נבכחרי הציבור השולטים במקום.

אליעזר פרמינגר (מפ"ם):

חבריה-הכנסת. אין ספק בכך, שבתי-הדין המורכבים מנציגי הציבור האלה הקלו מאד מאד בדין. הסטאטיס-

אנו סובלים מכך שנציגי הציבור המתמנים לבתי דין למניעת הפקעת שיערים וספסרות — כבוד זה נעים להם, אך למשפט אינם באים. עלידי כך הם גורמים להצטרבות משפטים רבים. הצענו את סעיף 10, כדי שנציגי ציבור אשר לא יבוא למלא את חובתו לאחר שהסכים למינויו, אפשר יהיה להטיל עליו קנס אם לא יוכל להצדיק את אי-בואו למשפט. מאחר שקבענו זאת, הרי מן ההגיון שניתן לנציגי ציבור אפשרות לא לקבל את המינוי. לכן בא סעיף קטן זה האומר, שהרשות בידי נציגי ציבור להודיע במשך 14 יום שאיננו רוצה לקבל את המינוי. אם הוא מקבל את המינוי — יקים את החובות שכבוד זה מטיל עליו.

לכן אני מציע לדחות את הסתייגותו של חבר הכנסת הררי.

היו"ר י. שפרינצק:

נצביע את התיקון של חבר הכנסת הררי למחוק את הסעיף 3(ה).

הצבעה

בעד התיקון של חבר הכנסת הררי — 13
נגד — 17

יזהר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):
אני מבקש למנות שנית.

הצבעה שנייה

בעד התיקון של חבר הכנסת י. הררי — 15
נגד — 23

התיקון של חבר הכנסת הררי לא נתקבל.

היו"ר י. שפרינצק:

בסעיף זה יש הצעה נוספת לחבר הכנסת בדר.

יוחנן בדר (תנועת החרות):
אני מוותר.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מעמיד להצבעה את סעיף 3 במלואו.

הצבעה

סעיף 3 של החוק למניעת הפקעת שיערים וספסרות, תשי"א — 1951, בנוסח הוועדה — נתקבל.

אליעזר פרמינגר (מפ"ם):

חבר הכנסת. דובר רבות על נציגי הציבור ומתעורר כאילו הרושם, שגם ההצעה מצד הממשלה ומצד הרוב בוועדה מתכוונת לכך שאמנם ישבו בבתי דין אלה נציגי ציבור. ואמנם יש טעם רב להשתתפותם של נציגים נבחרים מקרב הציבור ולא להסתפק בשופטים מקצועיים בלבד. דבר זה עשוי להדגיש את החשיבות המיוחדת של המשפטים הללו ולשתף את הציבור הרחב הנפגע עלידי נגע הספסרות; וכן לתת לו גם אפשרות להשפיע ברוחו, הוא, ברוחו של רוב הציבור הנפגע.

אולם מתברר, שלמעשה הכלל אינו כולל, הואיל וכאן מכניסים לנו יוצא מן הכלל: זכות ליועץ המשפטי לע"ר ביר את המשפטים לידי בית המשפט רגיל. לכאורה ישנה טענה הגיונית בפי היועץ המשפטי והמציעים בשם רוב הוועדה: ישנם דינים קלים, דינים פעוטים ומדוע להביאם בפני בתי דין לעניני ספסרות? אך טענה זו אינה יכולה

ברצוני להגיד בניגוד לכמה הערות שנשמעו סה: אני מלא אמונה ברשויות מקומיות כמות שהן, אני כוסר ברע"ן, שהן יכולות לשמש גורמים מחבלים ומתמרדים נגד המדינה.

מצד אחד רצינו לתת להם מורה דרך ולומר להם: כשתבחרו את רשימת המועמדים, תחשבו עם הגורמים השונים; והלא מעל לזה ישנו עוד שר-המשפטים, שמתוך הרשימה יבחר גם הוא לפי שיקול-דעתו. אך לא רצינו לכתוב אותם בצורה זאת, שישקלו היטב כמה גורמים של כל מין יש להכניס לתרכובת הזאת. לכן נראה לי, שהנוסחה של רוב הוועדה היא הנוסחה היחידה האפשרית.

היו"ר י. שפרינצק:

ניגש להצבעה.

הצבעה

בעד הצעת חבר הכנסת הררי, קליבוב ורהפטיג למחוק את סעיף 3(ד) — 17
נגד — 24
הצעת חבר הכנסת הררי, קליבוב ורהפטיג, לא נתקבלה.

היו"ר י. שפרינצק:

הואיל והסעיף לא נמחק, אני מעמיד להצבעה את הסתייגותו של חבר הכנסת פרמינגר להוסיף לסעיף זה את המלים: „בהתאם למשקלם“.

הצבעה

התיקון של חבר הכנסת פרמינגר לסעיף 3(ד) לא נתקבל.

סעיף 3(ד) בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר י. שפרינצק:

רשות הדיבור לחבר הכנסת הררי, להנמקת הסתייגותו לסעיף 3(ה).

יזהר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

פיסקה ה' של סעיף 3 אינה דנה בכלל בעניני מינוי והיא באה הנה בצורה זו בשל סעיף 10 שישנו בחוק, שנציגי ציבור שלא יופיעו או לא ישרתו באמונה, ייקנסו בקנס עד כדי 100 לירות. אני הכנסתי הסתייגות לסעיף 10 ומתוך כך אני מסתייג גם מפיסקה ה' של סעיף 3. לפי הכתוב בפיסקה ה' יוצא, ששר-המשפטים יפרסם ברשומות את נציגי הציבור, ותוך 14 יום יוכלו הללו להודיע, שאינם מקבלים את המינוי, ואז יפרסם שר-המשפטים שנית את אלה שלא קיבלו את המינוי. נדמה לי, שכל הדברים הללו יכולים להיעשות עלידי פניה בכתב מטעם שר-המשפטים לנציגי הציבור, שבה ישאל אותו אם הוא מוכן לשמש כנציג ציבור בבית הדין להפקעת שיערים. ואם נציג הציבור יענה בחיוב, יפרסם שר-המשפטים ברשומות את מינויו, ולא שיפרסמו תחילה ברשומות את נציגי הציבור ויתנו להם 14 יום כדי להודיע שאינם מקבלים, ואחר כך ידעו מי מוכן לקבל את המינוי ומי אינו מוכן. לכן אני מציע למחוק לגמרי פיסקה ה' מסעיף 3.

זרח ורהפטיג (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

צדק חבר הכנסת הררי באמרו שסעיף זה קשור בסעיף 10, אבל מכיוון שרוב הוועדה היה בעד סעיף 10, לא מחקנו גם סעיף קטן זה.

אלא אם העבירה קשורה בעבירה שאינה עבירה נגד המשק, והקשר הוא כך שמתור לצרף את שתי העבירות בכתב-אשמה אחד.

ה צ ב ע ה

התיקון של חברת-הכנסת א. פרמינגר לסעיף 4(ב) לא נתקבל.

סעיף 4 בנוסח הוועדה נתקבל.

הישיבה נפסקה בשעה 19.00

הישיבה נחמשה בשעה 20.05.

היו"ר י. שפרינצק:

לפני שנמשיך בדיון בסעיפים הבאים של החוק, ברצוני למסור בנוגע להערות של חברת-הכנסת ארם, שבתחילת הדיון הנישואים באנו ברוב דעות לידי מסקנה שאין לנו יכולים לעשות יוצא מן הכלל. יש אפשרות של דיון דחוף באיזו הצעה לסדר-היום, אבל גם לכך דרושה שהות, והשהות הזאת לא ניתנה. ענין ההצעה לסדר-היום יבוא מחר. שמענו את ההערות השונות ובאנו לידי מסקנה שאין לנו יכולים לעשות הפעם יוצא מן הכלל כזה שיהיה יוצא מן כל הכללים.

משה ארם (מ"ם):

ואם המצב הוא יוצא מן הכלל ?

היו"ר י. שפרינצק:

שמענו את הערותיך, ובאנו למסקנה זו. אילו באה הצעתך יום קודם, או חצי יום קודם, יכולים היינו לעיין בכך, אבל אנו צריכים שהות מסוימת, והשהות הזאת לא היתה. מובן, שאין המסקנה שלנו נוגעת לעצם הענין.

אנו ממשיכים בדיון בחוק. אנו עוברים לסעיף 5. רשות-הדיבור לחברת-הכנסת י. בדר, שהצעתו לסעיף זה באה לאחר שנחתה ההסתייגות שלו לסעיף 3(א).

יוחנן בדר (תנועת החרות):

לפי הצעת הוועדה, העונש על עבירות אלו, שבירורן יובא לפני בית-דין שלום, או לפני בית-דין לספסרות שעליהם בית-משפט השלום, או לפני בית-דין לספסרות שעליהם בית-דין מחוזי — העונש יהיה מאסר עד עשר שנים, או קנס של 15,000 ל"י, או שני העונשים כאחד. זהו עונש חמור מאד. ובדומי חשבונו לשאלו, אם השיטה הזאת היא מועילה או לא. איני חושב ששיטה זו מועילה. שיטה זו פירושה לארגן כל אדם בעל לב רחמן, כל אדם שיש לו לב רך ועוד לא פסק להאמין שהעונש אינו מוכר רח להיות לפי מידת האשמה — לארגן כל בני-האדם הללו שיתנגדו לחוק. נעשו די נסיונות בהיסטוריה לח' קיקת חוקים המחמירים בענשים. לא אוכיר את דראקון, שבחוקיו נענש העובר עבירה בעונש מוות. לא אוכיר אותם החוקים הבריטיים, שהיו קיימים עוד במידה רבה במאה השמונה-עשרה ושלפיהם בעד כל גניבה — כמור מני בערך של שבעה או אפילו שני שילינגים — הגיע עונש מוות.

חוקים כאלה, מה היתה תוצאתם ? — לא היו עדים, והשופטים פעלו נגד החוק, כי, אם יש הגזמה במשפט, אי המשפט נעשה לא מועיל יותר, לא תקין יותר, אלא

להתקבל משני טעמים. א) ממילא הפרדנו בין שני הסוגים של בתי-משפט. הקיימונו בתי-דין לספסרות על-יד בתי-משפט השלום ולפני בתי-דין אלה יובאו המקרים הקלים. וכן ישנו בית-משפט ליד בתי-המשפט המחוזי ולפני בית-דין זה יובאו המקרים החמורים יותר, ואין כל רע בכך מכחינה חינוכית, שגם בדינים קלים יותר ישבו נציגי הציבור, אם רק יקיימו מספר מספיק של בתי-דין כאלה. ב) עם קבלת ההצעה של רוב הוועדה, שוב לא יהיה שום כייג בפני היועץ המשפטי, והוא יוכל לעקוף את כוונתו של המחוקק בדבר נציגי ציבור : הרי היועץ המשפטי יוכל או להחליט כרצונו הוא, ולהעביר משפט מסויים, בין שיהיה חמור ובין שיהיה קל, לבית-המשפט הרגיל. הסעיף הזה מאפשר אפוא ליועץ המשפטי לעקוף אותם בתי-דין המיוחדים אשר ברצון כל החוגים בכנסת להקים ומאפשר להוציא את נציגי הציבור, אשר מכניסים אותם בדלת הראשית, דרך הדלת האחורית.

הצעתנו באה לסתום את. הדלת האחורית שרוצים כאן ליצור. אנו מציעים שבכל המקרים ישבו בבתי-הדין נציגי ציבור. וזהו משמעותה של ההסתייגות שלנו.

זרח ורהפטיג (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

ההסתייגות זו פוגעת בחברת-הכנסת פרמינגר בכל מבנה החוק, כי בעצם זהו החרוש שבחוק. נדמה לי, שאם נקבל את ההסתייגות של חברת-הכנסת פרמינגר, אנו נהרוס בזה את כל החוק. נציגי הציבור עמוסים יותר מדי, והשאלה היא, איך להקל עליהם כדי שיוכלו להתרכז בעניינים החשובים שהם נחוצה נוכחתם של נציגי ציבור. אמנם נציגי הציבור יכולים להוסיף מידעיותיהם, מהשקפתם והקשר שלהם עם הציבור במשפט חשוב של ספסרות או הפקעת שיערים, אך ידיעותיהם לא יוסיפו כלום כשהדבר נוגע רק לעבירות טכניות גרידא. נוכחתם של נציגי הציבור במשפטים כאלה היא רק העמסה עליהם. אם נעמיל על נציגי הציבור את השיפוט במאות ואלפי עבירות שגרתיות — עבירות שגרתיות הן המרובות ביותר — יהיו עמוסים במידה רבה בעבודה לא מעניינת, וזה יביא לידי כך, שנציגי הציבור לא יבואו למשפטים, כפי שזה היה עד עכשיו.

מה הם סוגי העבירות, שהדיון בהם יועבר לבתי-המשפט הרגילים, על זה דיברתי בהרצאתי. הקראתי את הודעת היועץ המשפטי, שהמכון הוא לעבירות שגרתיות לא חשובות כל-כך. אלו הן, למשל, אי-חידוש רשיונות בזמנו, אי-השלום אגרות, אשגל מחירים בחלונות, ראויה כשהדבר אינו מכון לקבל יותר בעד הסחורה. במצוות אנו אומרים : הנה זהיר במצוה קלה כבחמורה ; בעניני כספים אנו אומרים, "דין פרוטה כדון מאה", אך לא כך בדיני ענשים, שבהם יש הבדל בין עבירות קלות וחמורות, ואת הדיון בעבירות הקלות אפשר בנקל להעביר לבתי-משפט רגילים. סוף-כ-סוף, איש מאתנו אינו מטיל ספק בעיולותם ובכנותם של בתי-המשפט הרגילים. החי דוש בהצעת החוק הוא, שרק בענינים שבהם יכולים נציגי הציבור לחדש או להוסיף, יוכלו להשתתף. אני מציע לדחות את ההסתייגות זו על חברת-הכנסת פרמינגר.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מעמיד להצבעה את הצעת-התיקון של חברת-הכנסת פרמינגר לסעיף 4(ב) האומרת: "אין להביא אדם לדיון על עבירה נגד המשק לפני כל בית-משפט אחר,

ישיבה רי"ט, כ"ב שבט תשי"א (29 יאנואר 1951)

— חוק למניעת הפקעת שיערים וספסרות (שיפוט) (י. בדר, ניררפאלקס, מ. בן-עמי, ש. לביא, א. פרמינגר, הררי) —

חיים את החיים שלנו ומבינים אותם, והם יודעים את כל גורמי המחלה הזאת.

הממשלה לא הצליחה לבער את הגורמים האלה. האם היא חושבת לעשות זאת עליידי מאסר העברייני? כלום תשיג את מבוקשה עליידי הפחדה מופרות?

אליעזר פרמינגר (מפ"ם):
אתה מגן על הספסרים.

משה בן-עמי (הספרדים):

אל תביאני לידי כך שאגיד לך דברים מסויימים. אתה חי בסביבה ספסרית, ואני אינני מכיר ספסרים, אינני סוחר ואינני בן סוחר, לא עסקתי במסחר ולא נהנית מספסרות ולא מאנשי ספסרות. גם את המשרד שלי חי סלתי — ותנוח דעתך עליך. לי יש לב אנושי — ולך לב אבן, ואינך מתחשב בחינוך המוסרי. אני אינני רואה בית דין שיטלי על הורג נפש, אפילו לא בשוגג, עונש של 15 שנה מאסר, וכאן באים ומציעים 15 שנות מאסר על עובר עבירה על חוק המשק.

אליעזר פרמינגר (מפ"ם):
הם רוצחים את המדינה.

משה בן-עמי (הספרדים):

אני רואה בגישה שלך גישה אווילית. הרס למדינה? למה ומדוע אנו נמצאים בתנאים חמורים כאלה? אני רואה את המועיל והמחנך, ואת הצד שיוכל להחזיר עבר-יינים למוטב, ואילו אתה רואה חזות הכל בחיסול העברי-יין, בנקמה.

„ייתמו חטאים מן הארץ, ורשעים עוד אינם.“ זוהי הסיסמה. לא ריבוי חטאים כי אם ביעור החטאים וממילא לא יהיו רשעים וחוטאים. ובמקום זאת מה אנו עושים? אנו יוצרים חטאים וששים לקראת ריבויים — ולא זו בלבד, אלא אנו גם משפיעים לרעה עליהם עליידי ענשים.

היו"ר נ. ניררפאלקס:

לפנינו עוד 25 הסתייגויות. אם כל מסתייג ידבר 5 דקות במקום 7, יתווספו לנו עוד 50 דקות לוויכוח. אני מבקש שכל מסתייג ידבר 5 דקות.

יוזר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

בהצעת הוועדה נקבע: עשר שנים מאסר וחמישה-עשר אלף לירות קנס. בדברים כגון אלה, בקביעת ענשים, נוהג המחוקק קצת בשירות, מכיון שקשה מאד לשקול את העבירות השונות ואת הענשים השונים שיש לקבוע לכל עבירה ועבירה. אולם, אם אנו עומדים לבטל עונש מוות במדינה, והעונש החמור ביותר על הפשעים החמורים והמגונים ביותר יהיה מספר רב של שנות מאסר, הרי נראה לי שצריכה להיות פרופורציה מסויימת בין עבירות שונות; גם אם דעתנו תהיה שלילית מאד ביחס לעבירות של הפקעת מחירים, הרי מכל מקום צריך שיהיה כאן יחס אחר מאשר לגבי רציחות, אונס, ושוד עם רצח. לכן מציע אני שגובה העונש הנוצר בחוק יהיה שבע שנים מאסר ושבעת-אלפים לירות, זאת אומרת, שבית-דין יהיה מוסמך לפסוק את שני הענשים יחד. עלי לציין שברוב הגדול של המקרים, בשעה שעוברים עבירות על הפקעת שיערים, עוברים כמה עבירות בבת-אחת, זאת אומרת, שלא תהיה מניעה לבית-דין לפסוק על כל עבירה ועבירה

להיפך — החוק נעשה לפיקציה. לכן אני מציע להגדיר ולהגביל את מידת העונש שלוש שנים במקרה של משפט בבית-דין שלום, או לחמש שנים אם הענין מובא לבירור לבית-דין מחוז.

אני אוסיף, שיש איזה אלמנט בלתי-רציוני ובלתי-מצוי אחי בפסיקה הנוספת: „אחרי עשר שנים מאסר“, כי אז מתעוררת הבעיה, מהי המידה הנמוכה ביותר, אם הגבול הוא למעלה מעשר שנים. אומרים, שבמקרה וזה היה כפעם השניה — המידה היא למטה מ-14 יום, וגם במקרים אלה רשאי השופט לפסוק עונש קל יותר, או אפילו קנס; זוהי המידה במסגרת שבין מיל אחד עד עשר שנים, וזה בא במקום חוק מפורט, שייצור מסגרת ברורה יותר.

ודאי שחוק כזה יהיה נושא להתקפות רבות, שיפגעו קודם כל במלחמה נגד הספסרות, כי הוא לא יפחיד שום אדם, שיקרא אחרי הפסיקה הראשונה את הפסיקה השניה. אלה הם הנימוקים להסתייגות שלי.

היו"ר נ. ניררפאלקס:

בדברים אלה נימקת את הסתייגותך לגבי מידת העונש. אך הגשת עוד הסתייגות ביחס לבית-משפט מחוזי.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

אני מוותר על הסתייגותי השניה.

משה בן-עמי (הספרדים):

הסתייגותי לסעיף 5 היא: אם אינני טועה, מטיל החוק הקיים בעד עבירות מסוג זה עונש של 5 שנים מאסר ו-5000 לירות קנס. ומכיון שהחוק הקיים מטיל את העונש הזה, בא שרה-משפטים ויועציו ואומרים, שאנו צריכים לכל הפחות להכפיל אותו, מפני שהוא לא הפחיד את הציבור, והספסרות קיימת. מי שחושב לרגע קט, שמידת העונש קובעת את מידת המוסר במדינה ואת המידות הנאות בה ואת חינוך הציבור להגינות — אינו אלא טועה טעות מרה. כשאני רואה את המנמה הזאת של ענשים חמורים בכל צעד ושעל, אני מהסט: למי הם מכור, נים, האם לאוכלוסיה הזרה הנמצאת בשטח כיבוש צבאי, או לאוכלוסיית ישראל? הלא אנו, המחוקקים בישראל, איננו נציגי הציבור כדי לרכא אותו עד עפר.

שלמה לביא (מפ"א):

האם כל הציבור עוסק בשוק השחור?

משה בן-עמי (הספרדים):

כל הציבור מביט על המגמות של הממשלה כעל מגמות לא טובות.

אליעזר פרמינגר (מפ"ם):

כל איש שופט לפי סביבתו.

משה בן-עמי (הספרדים):

אמת, הסביבה שלך היא לפי דעתך כולה חסידיה ואנשי קודש, וסביבתי שלי סביבה של פושעים. אך לא ימיתו של דבר המצב הוא הפוך. עלי-כל-פנים, אני רוצה לדעת, אם בתי-המשפט התייחסו ברצינות לענשים האלה? ישנם ענשים במשפט העברי, שבהם נענש הגנב בקנס כפל ממה שגנב. אך עוד לא נשפט שהוא ישלם 10 אלפים מונים. זה ענין אבסורדי. בתי-המשפט כבר הפגיננו בכי טול גמור את כל הגישה הזאת. בבתיה-דין יושבים אנשי שים השוקלים את הדברים ואינם חיים על המאסר, הם

למאכסימום, רשאי בית-המשפט להטיל עונש שלפי דעתו יתאים לנסיונות המקרה. ופה היה רצון להחמיר, וזלי כל ספק יש להחמרה זו שבנוסח החוק או במידת העונשים שבית-המשפט רשאי להטיל, ערך מפחיד. ודוקא מפני שאיני נמצא על המאסר, כפי שאמר חברי-הכנסת בן-עמי, אלא עומד בשתי רגלי בתוך המציאות, יודע אני כיצד משפיע על הפרט, על אותו העבריין הפוטנציאלי, מה שכי טוב בחוק. אסכי הוא יודע מראש, שבוודאי לא ייענש בעונש המאכסימאלי, הרי עצם הפחד מפניו יש לו ערך רב. ברצוני לגלות לכם עוד סוד. חברי-הכנסת ורהפטיג דיבר על חמש שנות מאסר, חברי-הכנסת הררי דיבר על שבע שנים, ואולה לכם סוד. שעשר השנים, שהוצעו עלי ידי הוועדה, הן פרי פשרה, בין חלק מחברי הוועדה שדרשו חמש-עשרה שנים, או משהו בדומה לזה, ובין חלק מהם שדרשו פחות. אף מתוך ההנחה ומתוך ההשערה המשותפת עם חברי-הכנסת ורהפטיג, שבית-המשפט לא ישתמש באפשרות שבמאכסימום, ושלא יהיו מקרים שיחייבו את השימוש במאכסימום, הריני סבור בכל זאת, שגבול המאכסימום שבחוק צריך להיות גבוה מאד.

ההפרדה של חברי-הכנסת בדר בין עונשים שיוטלו עלי ידי בית-משפט לספסרות שעלידי בית-משפט השלום או שעלידי בית-המשפט המחוזי — הפרדה זו שייכת לעבר. לאחר שנדחתה ההסתייגות בענין זה, קבענו ככלל שיטת עונשים אחידה, והסמכות להטיל מידת-עונשים שווה ניתנת לכלל בית-המשפט לספסרות, הן שעלידי בית-משפט השלום, והן שעלידי בית-המשפט המחוזיים — ולכן אין צורך בהפרדה זו.

אני מבקש מאת הכנסת לקבל את נוסחת רוב הוועדה.

שר-המשפטים פ. רוזן :

ארוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ביקשתי את רשות הדיבור רק כדי להעמיד את חברי-הכנסת בן-עמי על טעונו. תן. אין זה נכון שהמשלה הציעה את העונש של עשר שנות מאסר או קנס עד 15,000 ל"י או שני העונשים יחד. הצעת המשלה היתה: מאסר עד חמש שנים או קנס עד 2,500 ל"י, או שני העונשים יחד. הוועדה היא שהתמירה. איני מתעלם ממשקלם של הגימוקים שהובאו כאן עלידי חברי-הכנסת ברירב"האי, ונכון שהמשלה לא התנגדה בוועדה להחמרה, אך גם זה נכון, שלא היתה זאת הצעתנו המקורית.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס :

ההנחה היא, שיש לכל חברי-כנסת לביאנוש ולא לביאנו, ועלינו להצביע על עונש מאכסימאלי. מונחות לפי ניניו הצעות אלו : חמש שנות מאסר וחמש אלפים ל"י ; שבע שנות-מאסר ושבעת אלפים ל"י ; חמש שנות-מאסר ועשרת אלפים ל"י ועשר שנות-מאסר ו-15,000 ל"י — כפי שהוצע עלידי הוועדה.

אני מעמיד להצבעה את הצעת חברי-הכנסת בדר ובן-עמי — מאסר עד חמש שנים או קנס עד חמשת אלפים ל"י או שני העונשים כאחד.

חצבעה

הצעת חברי-הכנסת י. בדר ומ. בן-עמי לא נתקבלה.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס :

אני מעמיד להצבעה את הצעת חברי-הכנסת הררי — עונש מאכסימאלי של שבע שנות-מאסר או שבעת אלפים ל"י קנס או שני העונשים יחד.

עונש של שבע שנים מאסר ושבעת-אלפים לירות קנס. למעשה אנו רואים, שעד כה העונש החמור ביותר שניתן עלידי בתי-הדין היה שנתיים מאסר וששת אלפים לירות קנס. חברי-הכנסת פרמינגר סבור שאין מענישים די בקביר עת מאכסימום זה יהיה העונש על עבירה זו מן החמורים ביותר, ואנו סבורים שלא צריך לפסוק עונש קשה יותר.

אני חוזר : אין נימוקים שלפיהם אפשר לשקול מדוע דוקא שבע שנים ולא שמונה, או מדוע שבע ולא שש שנים, אלא עלינו לחפש פרופורציה מסויימת לגבי עונשים שונים. אם בעד עבירות מסויימות קובעים מאכסימום של שלוש שנים מאסר — על דריסה לכוות בלי כוונה תחילה, למשל, פוסקים שנתיים מאסר — נראה לי שאם נקבע שבע שנים ושבעת אלפים לירות קנס, יהיה זה עונש חמור למדי, ועלידי זה נקבע את עמדת הכנסת לסוג עבירות כאלה.

זרח ורהפטיג (החזית הדתית המאוחדת) :

כנסת נכבדה. איני מקנה ביודי ברירב"האי, שיצטרך להוכיח מדוע דוקא עשר שנים ולא שבע, ולא חמש שנים. בכל אופן, אני נמצא במצב מאושר קצת יותר ממנו, כי אני „מוחזק“, יש לי חזקה ; בחוק הקודם היה העונש המאכסימאלי חמש שנים מאסר. וכך היה הדבר גם בחוק המאנדאטורי, בפקודת הפיקוח על המזון, 1942. לכן אני מציע גם עכשיו : חמש שנים. אתם רוצים להוציא ממני את החזקה, ותכוחו מדוע עשר שנים ולא חמש שנים. אני איני צריך להוכיח, כי לי ישנה חזקה. המוציא מחברו עליו הראיה.

איני סבור שהדרך הנכונה היא החמרה בעונשים. העיקר הוא החשט השיטוט. לדעתי זה יועיל למלחמתנו בעבירות כאלה יותר מאשר סתם החמרה בעונשים. הבאת לפניכם את המספרים שקיבלתי ממשרד-המשפטים, ומהם אפשר להיווכח שעד עכשיו היה העונש הגבוה ביותר שנתיים מאסר, וגם זה הופחת עלידי בית-המשפט המחוזי. לא הענו אף פעם, במשפטים החמורים ביותר, לעונש גבוה הרבה יותר מאשר חמש שנים. לפי החוק הפלילי חמש שנים מאסר הוא העונש המאכסימאלי על עבירת גניבה במחתרת. תסלחו לי, אבל בית-המשפט לא יתייחס לזה ברצינות, בשעה שהוא פוסק עונש מאסר של יום אחד אף במקרים שהעונש הצפוי לעבריין הוא מאסר של עשר שנים. איני רואה כל נימוק לשנות את המצב הקיים.

לעומת זה אני רואה נימוק אחד לשנות את גובה הקנסות הכספיים, שוב בהיעזני על הנסיון, כי אני יודע מתוך הנסיון שהוטל קנס של ששת אלפים לירות. הרי ייתכן שהעבריינים יהיו אפילו בעלי בתי-חרושת גדולים. ועוד : הרי חל שינוי בערך הכסף. לפיכך אני מציע להגדיל את הקנס עד עשרת אלפים לירות. אם נשאיר את הגבול המאכסימאלי של עונש מאסר חמש שנים ונעלה את הגבול המאכסימאלי של קנס עד עשרת אלפים לירות, נדמה לי שזה יהיה העונש המתאים, אבל נקחה שגם להבא לא יצטרך בית-המשפט להשתמש בעונשים גדולים כל-כך.

דוד ברירב"האי (בשם ועדת-המשנה לחוק למניעת הפקעת שיערים וספסרות) :

כנסת נכבדה. תפקידי היה באמת קשה אילו עמדנו לפני הכרעה בכנסת. אילו עמדנו להחליט במקרה קוני קרטי על מידת העונש שיש להטיל ; אך למעשה הדבר הוא אחר לגמרי. אנו מדברים על התקרה העליונה, על הגובה המאכסימאלי — שבתוך תחומי המרחק שבין האפס עד

ה צ ב ע ה

בעד הצעת חבר-הכנסת י. הררי — 20
נגד — 18

הצעת חבר-הכנסת י. הררי נתקבלה.

סעיף 5 (א) נתקבל.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס :

אנו עוברים לסעיף 5 (ב).

משה בן-עמי (הספרדים) :

בסעיף 5 (ב) נקבעה הלכה, שבאם נאשם שכבר נחייב בדיון קודם לכן חוזר ועושה עבירה נגד המשק, דינו לא פחות מאשר שבועיים מאסר. יחד עם זאת נקבע בסעיף זה, שביהודין רשאי, בשים לב לנסיבות מסוימות, להטיל עונש קטן משבועיים מאסר או לא להטיל עונש מאסר כלל. אני רואה בסעיף זה, כפי שהוא מנוסח, שטר ושוברו בצדו : מצד אחד ביהודין חייב כאילו להטיל עונש מאסר של שבועיים במקרה של עבירה חוזרת; מצד שני אין הוא חייב להטיל את העונש הזה אם הוא נותן הסברות לכך, אם אנחנו סומכים על ביהודין שלנו — וכאן ניתנת לי הזדמנות לומר כי יש לי אמון מלא בכל ביהודין, בכל הכביהם ובכל דרגותיהם — אינני יודע מדוע בתחילה עלינו להגיד ולשפוט שהוא חייב להטיל עונש מינימאלי, ואחר-כך לפתוח לו פתח לצאת מהמיצ'ל הזה. ניתן לבית-הדין לקבוע בצמצום מהו העונש המגיע לאדם.

הרע הוא בכך, שהמינימום שנקבע כאן איננו על עבירה חוזרת מסוג העבירה הראשונה, כשאפשר לומר שהעברין הוא עברין מועד. אם מישוהו עבר עבירה טכ'י, ניה, נאמר לא הציג מחירים, וכעבור תקופה ארוכה של שנתיים ואחד עשר חודש חזר על העבירה הזאת, או על עבירה אחרת לגמרי, יצטרך ביהודין להטיל עליו לפחות שבועיים מאסר או לזכות אותו בדיון, אם לא ירצה להטריח את עצמו ולכתוב הנמקות מדוע אינו חושב כי יש להטיל את העונש המינימאלי כפי שנקבע בחוק, לדעתי הגיעה השעה לבטל את שיטת המינימום בענשים. ישקול ביהודין כל עבירה ויקח בחשבון גם את הגורם של עבירה חוזרת.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס :

בסעיף זה ישנה גם הסתייגות לחבר-הכנסת למ פרמינגר. חבר-הכנסת למ טרח מאד על חוק זה ובהוד' דמנות זו נאחל לו החלמה שלמה.

אליעזר פרמינגר (מ"ם) :

כנסת נכבדה. שתי ההסתייגויות שלי נוגעות לסעיף המטיל עונש מינימאלי. ההסתייגות הראשונה מעלה את העונש המינימאלי משבועיים מאסר לשלושה חדשים. הסתייגות זו היתה משותפת לי ולחבר-הכנסת למ, ועלי לומר שהייתי מעדיף שחבר-הכנסת למ יגמק אותה, כי אז ודאי היו לה סיכויים גדולים יותר להתקבל. אני כשלעצמי חושש, שהמיעוט שלי יהיה מובטח. בכל זאת ברצוני להציג לפני הכנסת את השאלה הבאה : האם רשאים נבחרי העם, כשהספסרות משתוללת ברחוב, לא להזיק את הציבוריות וללכת באותן הדרכים, כפי שהגנו עליהן, לד' אבוני, כמה מחבר-הכנסת שרצו רק לטהר את השרץ ? הרי על הכנסת להשמיע אזהרה חמורה לציבור ולהתגייס לבער הנגע הזה. זו השאלה החמורה.

דובר כאן על עונש של 15 אסף ל"י. רואה-החשבוני נות מטעם הממשלה, מר קוסט, שבדק את התיק הפלילי

נגד חברת ביהודין הררי, קבע בדיון-חשבון מוסמך, שב-עבירה אחת, במשלוח אחד בלבד, נעשו בבית-הדין הררי בתל-אביב מאניפולאציות בסך 28 אלף ל"י, מה זה חמישה עשר אלף ל"י עונש ?

שר-המשפטים פ. רוזן :

היכן קיבלת דיון-חשבון זה ?

אליעזר פרמינגר (מ"ם) :

אינני רוצה למסור על כך כרגע. דובר על כך באחד ממוסדות הכנסת, ואודה לשר-המשפטים אם יכחיל זאת. עבריינים רבים אינם מובאים בפני ביהודין לספסרות, ולעומת זאת, אנשים קטנים, סנדלר או עקרת בית — אותם מביאים לבתי-דין. אני רוצה לשאול אתכם : מאחר שרוב הוועדה קבע שבועיים מאסר כעונש מינימאלי — האם יכולה הכנסת לקבל גם את הסיפא שבחוק, שביהודין יהיה רשאי, בשים לב לנסיבות מקילות שינומקו בפסקה-הדין, להטיל עונש מאסר לתקופה קצרה ביותר, או לא להטיל עונש מאסר כלל ?

פירושו של דבר זה הוא, שספסר יהיה חולה ברצידיבה, שפעם אחת יעמוד בפני ביהודין וגם בפעם שניה, נשאלת השאלה. האם אפשר לפטור אותו על-ידי עונש כספי של כמה מאות לירות אשר יכניס אותו לחשבון ההוצאות הכלליות ויקר את הסחורה שלו ? יבואו כאן ויטענו שזה יכול להיות מקרה של מה-בכך : היועץ המשפטי או באיכות הרוב בוועדה יבוא ויאמר, שאם מישוהו לא יציג מחירים פעם אחת ופעם שניה, רוצה חבר-הכנסת פרמינגר לשלוח אותו לשלושה חדשי מאסר. אבל, רבותי, אינכם יכולים לאחוז את החבל בשני קצותיו. אמרתם, שאם המקרים הקלים לא יעבירו לבתי-דין לספסרות כי אם לבית-משפט רגיל, והרי שם ממילא אין רצידיבה ואין עונש מינימאלי. אני שואל אתכם : מה יהיה עם אותם הספסרים שיובאו בפעם שניה על עבירה קשה ביותר בפני ביהודין לספסרות — היכולים אתם לקבל על עצמכם שהם יצאו וכאם ? זוהי אחייתכם הציבורית ? אנו הצענו תוספת, שבמקרה כזה יוטל עונש מינימאלי של מאסר. אין שום כושר נפש לגבי אנשים שבפעם שניה פשעו טעם חמור כזה, אלא עונש מאסר מינימאלי ללא שום אפשרות לצאת זכאי.

זרח ורהפטיג (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט) :

אין זה ענין קל כל עיקר. בחוק הפלילי שלנו אין בדרך כלל עונש מינימאלי על עבירה חמורה ביותר, יש רק עונש מאכסימאלי. זאת אומרת, שהחוק שלנו סומך על השופטים, על ביהודים שידעו איהו עונש להטיל, ואינו מגביל את האפשרויות הניתנות להם. גם על עבירה של הריגת אדם אין קובעים עונש מינימאלי.

אנו הכנסנו חידושים בשני חוקים והם : חוק העבירות נגד תאונות דרכים והחוק למניעת הפקעת שיערים. החידוש הוא, שביחס לעברין שעבר עבירה שניה תוך תקופה מסוימת, קובעים עונש מינימאלי. בדרך כלל צריכה הגישה שלנו להיות, שעברין ששנה בחטא, או כפי שאנו אומרים נשחרש בחטא, הוא עברין גדול יותר ויש לתת לשופט הוראה להתייחס לעברין כזה בחומרה יתירה. אנו מציעים עונש מינימאלי רק לעברין ששנה בחטא.

ועכשיו להצעתו של חבר-הכנסת פרמינגר למחוק את הסיפא. יש להבדיל בין חוזר לסורו שעבר על שתי עבירות חמורות, ובין זה שעבר על שתי עבירות קלות,

היו"ר נ. ניר־רפאלקס :

אני מעמיד להצבעה את הצעת חבר־הכנסת פרמינגר למחוק בסעיף 5(ב) את המלים: „אך בית־הדין יהיה רשאי, בשיעור נסיבות מקילות שיצוינו בפסק־הדין, להטיל עונש־מאסר לתקופה קצרה יותר או לא להטיל עונש־מאסר כלל“.

הצבעה

התיקון של חבר־הכנסת א. פרמינגר לסעיף 5(ב) לא נתקבל.

היו"ר נ. ניר־רפאלקס :

אני מעמיד להצבעה את סעיף 5(ב), לפי הצעת הוועדה.

הצבעה

סעיף 5(ב) בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר נ. ניר־רפאלקס :

אני מעמיד להצבעה את הסעיפים 5(א)(1) עד 5(א)(4), שלא היו בהם הסתייגויות.

הצבעה

הסעיפים 5(א)(1), 5(א)(2), 5(א)(3), 5(א)(4) בנוסח הוועדה נתקבלו.

היו"ר נ. ניר־רפאלקס :

רשות־התיכון לחבר־הכנסת בן־עמי, להנמקת הסתייגותו בסעיף 5(א)(5).

משה בן־עמי (הספרדים) :

הפעם אתחיל בסטוק: „לא יחבל רחיים ורכב, כי נפש הוא חובל“, אם תראו מה צפוי לנאשם, תמצאו, שנאשם שעבר עבירה עלול לקבל את העונשים הבאים: 7 שנות מאסר, 7000 לירות קנס, מלאי הסחורות שלו יוחרם, העסק שלו ייסגר, רשיונו יבוטל, והרווח המופרז שהרוויח יוחרם או יוחזר. נדמה לי, שדנו את העבריין הזה בארבע מיתות בית־דין.

הצטרפתי ל־4 סעיפי־המשנה של סעיף 5, ולא הייתי מהסס להצטרף לסעיף־משנה 5, אילו ראיתי בו צדק כל־שהו. סעיף־קטן 5 הוא חמור מדי, בהתחשב עם הסטוק שציינתי בתחילת דברי. אני חושב שמכוננת, מכשיר הובלה, הוא בחינת מכשיר־מחיה, ואם נוטלים מן הנאשם את המכוננת, הרי לא זו בלבד שנוטלים את נשמתו, אלא גם את פרנסת משפחתו. אם הנאשם יושב במאסר, צריך לתת לבני־ביתו אפשרות להתפרנס. ברור שמדובר על אדם שעבר עבירה, ולא על צדיק, עבר אדם עבירה והרי שיעו אותו בדין, אפשר להעניש אותו, אך אי־אפשר לחבול בנפשו ובנפש בני־ביתו על־ידי לקיחת מכשיר העבודה שלו. מכשיר ההובלה משמש מכשיר פרנסה לאדם והוא שנהוג במכוננת, אלא משהו שיושב מחוץ למכוננת ומקבל את הרווחים. יכול להיות שנהג המעביד סחורות אסורות להובלה בלי רשיון בלי ידיעתו, או גם בידיעתו, מאבד את חופשתו ואת זכויותיו, אך אי־אפשר לקחת ממנו גם את אמצעי המחיה שלו, את נפשו. אני חושב, שהתמרת־יתר היא „יתר כנטול דמיה“.

זרח ורהפטיג (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט) :
אני מצטער על כך, שאיני יכול לקבל את הסתייגותו של חבר־הכנסת בן־עמי. איני יודע, מהו ההבדל בין אמי

או על אחת קלה ושניה חמורה. אם אדם עבר פעם עבירה חמורה והפקיע שיער, וכעבור זמן מסוים שוב עבר עבירה דומה, יש לחייב לתת לו עונש מינימאלי של מאסר. אך אי־אפשר לחייב את בית־המשפט לתת עונש מינימאלי לאדם, שנשפט בפעם הראשונה על שלא הוציא רשיון בזמנו ואיחר ביום אחד, ובפעם השנייה — על עבירה של הפקעת שיערים. אפילו אם יישפט על העבירה השנייה בבית־הדין רגיל, הוא נקרא עבריין שנענש פעם אחת, ובית־הדין יהיה מוכרח לתת לו על העבירה השנייה עונש מינימאלי של מאסר, אם לא תהיה הסיפא של הסעיף, שמר פרמינגר רוצה לחוק. אילו הייתה לנו אפשרות למיין את העבירות לסוגיהן, היינו מגבילים את החובה להטיל את העונש המינימאלי של מאסר רק על העבריין שעבר פעמיים על עבירות חמורות מסוג מסוים. אך כיון שהמיון הוא קשה מאד, ואי־אפשר לעשות אותו בחוק זה, כי עבירות של הפקעת שיערים יכולות להיות עבירות מסוג גים שונים — אמרנו שצריך להשאיר בידי בית־הדין, שבו יושבים נציגי ציבור, לא לתת את העונש המינימאלי במקרה שיהיו נסיבות מקילות. אם עבירה ראשונה היא עבירה פורמאלית, ורק העבירה השנייה היא עבירה חמורה, לא צריך להכריח את בית־הדין לתת לעבריין עונש מאסר מינימאלי.

גם בענין זה אנו סומכים על הנסיון, כי הנסיון מר־כיה, שאם אין נותנים לבית־המשפט מידת־מה של חופש בזה, הרי הוא מוכה את הנאשם, משתדל לעשות הכל כדי למצוא פתח של זכות ולזכותו, ובלבד שלא להעניש אותו בשבועיים מאסר, שעה שהעונש הוא נגד הצדק. יתר על כן, במקרה כזה יכול להיות, שהיעוץ המשפטי לא ימסור את הנאשם למשפט, כי זה יהיה בניגוד לכללי האלמניטאריים של הצדק.

ענין זה של עונש מינימאלי מהווה אינסטיטוציה משפטית חדשה אצלנו. אנו צריכים לתת הוראה לשופט, שעל עבירה שניה עליו לחייב את הנאשם בעונש מינימאלי, אך השופט יכול להטיל הרבה יותר מן העונש המינימאלי. הוא אינו חייב להטיל על העבריין דוקא עונש של שבועיים, אלא אפילו מאסר של שנה שלמה. יחד עם זה יש לתת אפשרות לבית־הדין, במקרה שימצא סיבות מקילות, לוותר על חלק מן העונש או על כולו.

לכן אני מציע לכנסת, לדחות את כל ההסתייגויות בסעיף 5(ב).

היו"ר נ. ניר־רפאלקס :

אני מעמיד להצבעה את הצעת חבר־הכנסת בן־עמי, למחוק את סעיף 5(ב), לא נתקבלה.

הצבעה

הצעת חבר־הכנסת מ. בן־עמי, למחוק את סעיף 5(ב), לא נתקבלה.

היו"ר נ. ניר־רפאלקס :

אני מעמיד להצבעה את ההסתייגות של חבר־הכנסת לם ופרמינגר לסעיף 5(ב).

הצבעה

בעד התיקון של חבר־הכנסת י. לם וא.

פרמינגר לסעיף 5(ב) 15 —

נגד 22 —

התיקון של חבר־הכנסת י. לם וא. פרמינגר לסעיף

5(ב) לא נתקבל.

ישיבה רי"ט, כ"ב שבט תשי"א (29 יאנואר 1951)
 — חוק למניעת הפקעת שצעים וספסרות (שיפוט) (ורחפטיג, ניר, מימון, גורי, פרמינגר) —

חוק פלילי אין אצלנו עדיין תקנה הקובעת שלילת הזכות לבחור ולהיבחר. אולי צריך לחשוב פעם על דבר רפורמה של החוק הפלילי שלנו, אך למה דוקא בחוק הזה? לפני זמן מה קיבלנו את אחד החוקים הפליליים החמורים ביותר — החוק האנטינאצי, חוק פלילי נגד אלה שעשו את הפשעים הנאציים, ושם לא הכנסנו תקנה כזו. אי אפשר לערער דרך אגב את כל המיבנה החוקי שלנו. (קריאה: כל מאסר הוא שלילת זכויות). זאת — כל עוד הוא יושב במאסר. אך לאחר שיצא מהמאסר, יכול הוא לבחור ולהיבחר; „כיון שלקה — אחינו הוא“. יתר על כן, בחוק הבחירות הבסתנו, שגם מי שיושב במאסר יוכל להיבחר לכנסת. נבחר גם איש שישב במאסר ושחרר מן המאסר בזכות היבחרו לכנסת.

עוד דבר. אנו הכנסנו לחוק זה דבר חמור מאד: בית־הדין יוכל לפרסם את פסק־הדין. אם כן, תנו קצת אמון בבוחרים; אל נא תחשבו, שהבוחרים ירצו לבחור דוקא בעבריינים; שיהיו אלפי ספסרים שירצו לבחור להם ספסר לנציג בכנסת, עד כדי כך אל תחשדו בציבור שלנו. נדמה לי שזוהי תעודת עניות לציבור שלנו, אם נאמר שאין אנו סומכים עליו, אלא רוצים להכריח אותו שלא יוכל לבחור בספסר. אם ספסר יפורסם ברבים, ודאי שבמשך 5 שנים לא יהיו לו סיכויים להיבחר.

היו"ר נ. ניר־רפאלסק:

אני מעמיד להצבעה את הצעת חבר־הכנסת למ להוסיף לסעיף זה פיסקה 6.

ישראל גורי (ממ"י):

יש הצעה לחלק את ההצבעה, על זכות הבחירה לחוד ועל זכות להיבחר לחוד.

היו"ר נ. ניר־רפאלסק:

אינני יכול לעשות דברים שיושבי־ראש אחרים אולי לא היו עושים.

אני מעמיד להצבעה את ההסתייגות של חבר־הכנסת למ, להוסיף בסעיף (ג) פיסקה 6.

הצבעה

בעד התיקון של חבר־הכנסת י. למ	— 12
נגד	— 16

התיקון של חבר־הכנסת י. למ לא נתקבל.

היו"ר נ. ניר־רפאלסק:

אני מעמיד להצבעה את סעיף 5 כולו, עם ההסתייגות היחידה של חבר־הכנסת הררי שנתקבלה.

הצבעה

סעיף 5 נתקבל.

היו"ר נ. ניר־רפאלסק:

אני עוברים לסעיף 6. רשות־הדיבור לחבר־הכנסת פרמינגר.

אליעזר פרמינגר (ממ"ם):

כנסת נכבדה. הסעיף המוצע בחוק נותן סמכות לבית־הדין לפרסם את פסק־הדין ברבים, ואילו ההסתייגות שלנו תובעת, כי „כל ספק־דין מרשיע או המציתו, כפי שיורה בית־הדין, יפורסם בשני עתונים יומיים שייקבעו לפי תור וכן על לוחות המודעות של הרשות המקור

צעי הובלה לבין מלאי סחורות, בית־עסק, או רשיון שניתן לנאשם. חברי־הכנסת בן־עמי הצביע בעד זה, שכי עונש נוסף נוכח לסגור בית־עסק של אדם, שעבר על החוק למניעת הפקעת שצעים וספסרות. הוא מציע למשל, שחנותי שעבר עבירה על הפקעת שצעים, יש רשות לסגור את חנותו, ואינו חושש שמשפחתו לא תוכל להתפרנס. אך הוא פוחד להחרים אמצעי הובלה ששימש מכשיר לביצוע עבירה. איני מבין למה חברי־הכנסת בן־עמי מרחם רק על הנגה, שהשתמש באמצעי הובלה לעבור עבירה של הפקעת שצעים? סעיף 5 אינו קובע להחרים סתם אמצעי הובלה, אלא אמצעי הובלה ששימש מכשיר לעבור עבירה, ואנו משאירים לבית־הדין להעריך, אם זה היה מקרה, או שאמצעי הובלה שימש מכשיר פחות או יותר קבוע לעבור בו עבירות. מלבד זה איננו מחייבים את בית־הדין להחרים, אנו רק נותנים לו את האפשרות לעשות זאת. האם חבר־הכנסת בן־עמי חושב, שמאסר של 7 שנים הוא עונש קל יותר? בכל אופן, איני מוצא כל הגיון לתת זכות עדיפות לאדם שעבר את העבירה באמי צעות אמצעי הובלה, על אדם שיש לו בית־עסק, מלאי של סחורות וכו'. יכול אתה להמית אסון על אדם שאתה סוגר את בית־העסק שלו, הרבה יותר משעלידי החרמת אמצעי הובלה. אם במקרה זה אתה מאמין לבית־הדין, עליך לתת אמון בבית־הדין גם במקרה השני, שלא יעשה עוול במשפט.

היו"ר נ. ניר־רפאלסק:
 נצביע.

הצבעה

הצעת חבר־הכנסת מ. בן־עמי, למחוק את סעיף (ג)5 לא נתקבלה.

היו"ר נ. ניר־רפאלסק:

בסעיף זה ישנה עוד הסתייגות של חבר־הכנסת למ. רשות־הדיבור לחבר־הכנסת עדה מימון, להגמקת הסתייגות זו.

עדה מימון (ממ"א):

כנסת נכבדה. באין כאן חבר־הכנסת למ, באה אני להגן על הסתייגותו. כל החלטת הענשים שנתקבלו עד עתה לחובת מפקע שצעים וספסרות, לא נתקבלו כדי להעשיר את האוצר או להרחיב את יכולת הקליטה של בתי־הסוהר; החלטות ענשים אלה באו אך ורק כדי למנוע ספסרות, כדי להזהיר מראש את העוסקים במלאכה פושעת זו. והנה, מה שנתקבל בסעיפים הקודמים יאפשר עלידי תשלום עונש להלבין את חטאיכם, ויהא זה התשלום הגדול ביותר ואף בצירוף מאסר. לדעתי, אין בזה לרצות את עוונותיו של הספסר, כי ייתכן שבמעשיו חילל משפחות רבות וגם השמיץ את המדינה, ואל ישכח הציבור במהרה את החטא ועונשו. לשם אוהרה, צריך שהחוטא בהפקעת שצעים וספסרות ישא לפי דעתי זמן מסוים אות קין במצחו. לכן אני רואה כנכונה את הצעתו של חבר־הכנסת למ האומרת, שעל קנס הכסף צריך להוסיף גם שלילת הזכות לבחור ולהיבחר במשך זמן עד חמש שנים; אני רואה בזה אוהרה חמורה, שלא ילכו בדרכני מפקיעי שצעים, למען ידע הציבור לשמור על כבוד הידינה ואורחיה.

זרח ורחפטיג (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני פונה אליכם, חברי־הכנסת הנכבדים, שלא תשנו את כל מערכת החוקים שלנו אגב הדיון בחוק זה. בשום

לנו אפשרות כספית, ואין לנו כל אפשרות „גיירית“ לפרסם את כל פסקי־הדין, ואין גם כל ערך לפרסם כל פסק דין שאין לו ערך ציבורי. אנו רוצים להשאיר את האפשרות הזאת בידי בית־המשפט, ואם בית־המשפט ימצא לנכון לפרסם פסקי־דין שיכול להשפיע על הציבור לטובה — יפרסם זאת. למה לנו למנוע מבית־הדין את הברירה? האם אינכם מאמינים לבתי־הדין? יושבים שם שופטים, שכליכם הרבה שבחים שמענו עליהם בימים האחרונים, ומדוע אינכם מאמינים שידעו לסדר את הדברים בצורה הנכונה? מדוע רוצים אתם לחייב אותם בפירושו, לפרסם את כל פסקי־הדין?

ועוד דבר, חברי־הכנסת פרמינגר רוצה גם לצמצם כן — שרק פסקי־דין מרשיעים יתפרסמו, ורוצה לשלול מבית־הדין את האפשרות לפרסם פסקי־דין שאינו מרשיע. אני מציע שניתן את האפשרות לבית־הדין לפרסם גם פסקי־דין מצדיקים.

אליעזר פרמינגר (מ"ם):

יש לחייבם לבני פסקי־דין מרשיעים.

זרח ורהפטיג (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):
לפעמים יקרה, שבענינים כאלה נעשה עוול גדול לגאשם. לפעמים טובעים אדם לדין, הדברים מתפרסמים, ואחרי־כך מתברר שהדבר איננו נכון. משום כך אנו רוצים לתת אפשרות לבית־המשפט לפרסם את פסקי־הדין אם בית־המשפט ימצא לנכון לעשות זאת לשם תיקון המעוה, ואם זה לטובת הציבור, וכדי שלא ייעשה עוול במשפט. פרסום פסקי־הדין הוא בענינינו לא חלק מן העונש, אלא אמצעי פרופילאקטי, אמצעי לתגן את הציבור.

היו"ר נ. ניר־רפאלקס:

נצביע על התיקון של חברי־הכנסת פרמינגר לסעיף 6(א).

הצבעה

התיקון של חברי־הכנסת א. פרמינגר לסעיף 6(א) לא נתקבל.

היו"ר נ. ניר־רפאלקס:

עכשיו נצביע על סעיף 6, לפי הצעה הרוב בוועדה.

הצבעה

סעיף 6 בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר נ. ניר־רפאלקס:

אנו עוברים לסעיף 7.

אליעזר פרמינגר (מ"ם):

כנסת נכבדה. סעיף 7 קובע, שהזכות האסקולוויבית לתבוע לדין על עבירות ספסרות נשמרת ליועץ המשפטי. רצוני להציע לשלול את הזכות האסקולוויבית הזאת מאת משרדם של היועץ המשפטי ופרקליט המדינה. אין לי כוונה מיוחדת לצאת כאילו במלחמה טוטאלית נגד היועץ המשפטי ומשרד־המשפטים, שאבג אני מוקיר מאד את מלחמתם האמיצה בוויכוח בעד ביטול עונש מוות, אך נדמה לי, כי היחס הליבראלי שעמדו בו במבחן בשאלה ההיא — לגמרי איננו במקום כשהמדובר הוא על הנידון, ועל כן אני מציע הגבלה זו.

אני מצטער לקבוע, כי למשרדו של הפרקליט התגבשה מחלה שהיא מחלה־אחות של מחלת הסחבת — מחלת הגננות? גניזת תיקים באופן אובייקטיבי. לא פעם

מית שכתחום שיפוטו של בית־הדין. הוצאות הפרסום דינן כדין קנס שיולדי עלי־די בית־הדין. נראה לי שזהו אמצעי של לחץ ציבורי, לא פחות חשוב מאותם האמצעים בהם נקטו במשך תקופה מוגבלת ביותר, ולדאבוני הרב חדלו מלנקוט בהם כיום. כבר ציינתי פעם, שאותו ה„נחש“ של השוק השחור שהיה מתנוסס מעל מודעותיה של הממשלה בחודש נובמבר הגורלי, נתמזל לו להלכין בגשם השוטף של גשמי החורף וכעת אין זכר לתעמולה הרועשת היא. חושבני, שאלו היו מנהלים אותה בהתמדה כהסברה ציבורית רחבה מעל דפי העתונות ומעל הקירות, עלידי חינוך בבתי־הספר ובכל האמצעים העומים יום לרשות המנגנון הממלכתי, הרי היה זה מועיל והיה עוקר מן הציבור את הרושם, כאילו פשע הספסרות הוא פחות חמור מאיזה פשע אחר, בו בזמן שההיפך הוא אמת. זה לא רק פשע אינדיבידואלי הפוגע באיש זה או אחר, אף־על־פי שהוא מכה פלוגי או אלמוגי, אולם גוסף לכך, הוא פשע המכה גם בגוף המשק ופוגע בכלל, ולכן על הכלל להתגונן מפניו לא רק עלידי עונש, אלא גם עלידי יצירת הלך־רוח מתאים ועלידי הסברה מתאימה.

לכן איני מבין, כיצד יכלו חברי־הכנסת למצוא פגם בכך, שפסקי־הדין על ספסרים יפורסמו? הכרתי הוא, שתהא חובה לפרסמם, הן מעל דפי העתונות והן מעל לוחות המודעות של הרשויות המקומיות, כדי שכל מי שניגש אל לוח המודעות יראה שפלוגי הרושע כי ספסר הוא.

יכולים לטעון: מה זה, כל ענין של מה בכך יפורסם בעתונות? ברצוני לחזור ולהזכיר לחברי־הכנסת את מה שאמרתי גם לפני כן, שהמקרים הקלים הרי יובאו — כהודעה היועץ המשפטי — בפני בתי־דין רגיילים. חוק זה אינו חל על השיפוט בבתי־דין כאלה. אנו מדברים כאן על דיני ספסרים בבתי־דין מיוחדים ועל משפטים חמורים. לכן חייבת לשרור הרגשה חמורה כלפי עבדי רות וכלפי ההרשעה של בתי־דין כאלה. לכן נראה לי כהגיוני, שהכנסת לא תהיה שותפה לכך שהציבור לא ידע ולא ישמע על ההרשעות ועל העבירות, אלא שזה צריך להיות מוקע מעל עמוד־הקלון של הציבור הישראלי.

זרח ורהפטיג (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

רבוחי, הו מתונים בדין!

משה בן־עמי (הספרדים):

עכשיו? קצת מאוחר!

זרח ורהפטיג (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אייאפשר לנוע מקצה לקצה, אין גבול לאפשרויות של השפלת הנאשם על עבירה לאחר שקיבל את פסק־הדין. מדוע דוקא לוחות מודעות? מדוע לא להדביק תו על גב הנאשם? אין גבול לזה! אלא מה, צריך לחפש את הדרך האמצעית, לא להשפיל את כבוד האדם, ובכל זאת לתת אפשרות של פרסום. אך יש להשאיר את האפשרות הזאת לבית־המשפט. ולאור האינפורמאציה שקיבלנו ממשרד־המשפטים אני סבור, שאייאפשר לחייב את בית־הדין לפרסם כל פסקי־דין כפי שחברה־הכנסת פרמינגר דורש. נניח, שהיו לנו עד עכשיו 3,600 פסקי־דין מרשיעים, ואם לפרסם את כל פסקי־הדין האלה, הרי סלחו לי רבותי, אין לנו גם כלי־כך הרבה נייר. אולי זה יתן קצת פרנסה לעתונים שחברה־הכנסת פרמינגר דואג להם ודרש שהפרסום ייעשה להם הפחות בשני עתונים, לפי חור, כדי שלכל אחד תהיה פרנסה, אבל רבותי, אין

לחבוע בכל המשפטים הפליליים המתבררים במדינה. לשם כך הוא קיים וזהו תפקידו. יש רק יוצא מן הכלל אחד, והוא שבבית-המשפט השלום, היינו בעבירות קלות, אפשר לפנות למשרה. ואם המשרה מודיעה שאין ענין ציבורי באותה עבירה — יכול היחיד להגיש תביעה בעצמו. המק' רים מצומצמים הם וגם בלי הסעיף הזה לא היו חלים על עבירות שענשן הוא שבע שנים ו-7000 לירות קנס. אבל לפעמים מבטלים החוקים גם את הזכות המעטה שיש לאזרח להגיש משפטים. וזה בשני מקרים: בשעה שיש חשש שאזרחים ישתמשו בזכות זו כאמצעי של לחץ, של סחיטה או של הלשנה על-ידי הגשת משפטים, בעוד שליועץ המשפטי או למשרה אין כל ענין ציבורי בהם, מכיון שחומר האשמה איננו מספיק. המקרה השני הוא, שאם באמת החומר מספיק לאשמה ורציני, ואם היועץ המשפטי עדיין לא הספיק להכנס את התיק, אין כל טעם שיחיד יקפוץ ויקדים אותו וינהל את המשפט, על-פי רוב בלי הנסיון הדרוש והמספיק, שיש לממונים מטעם המ' דינה לנהל את המשפטים הפליליים.

לכן הוכנס סעיף זה שלא יוגש כתב-אשמה לבית-דין אלא על-ידי היועץ המשפטי לממשלת ישראל או על-ידי בא-כוחו; ואשר למקרים שמר פרמינגר הביא כאן — אני מניח בלי ספק, אם כי חוק החסינות עדיין לא עבר, שהוא מכוסה על-ידי החסינות ורשאי לומר ולמסור כל מקרה, בין אם הוא בדוק בין אם הוא בלתי-בדוק. אין לי כל מושג מן המקרים שהזכיר, ושמעתי אותם לראשונה כאן, אבל מפני כך דוקא ומפני האחריות הרובצת על חברי-כנסת, שבורני שעל חברי-כנסת להיזהר בשעה שהוא מטיל אשמות על מוסדות ואישים שאין להם כל אפשרות להופיע כאן ולתת את ההסבר החוקי שיש להם; לכן אני מציע לפני כל חברי-הכנסת להימנע תמיד מכל אמ' צעים כגון אלה לשם שכנוע בהבאת הסתייגויות.

שר-המשפטים פ. רוזן:

אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה. נדמה לי, שחברי-הכנסת פרמינגר מערכב שתי פרשיות. הסעיף שהוא מת' נגד לו ורוצה לתקנו, בא כדי להגן על האזרח. ולמנוע שכל אדם, שבשפת הרחוב קוראים לו "גודניק", יוכל לסחוב את חברו אל בית-המשפט. אם יש חומר אשמה, יביא אותו לפני היועץ המשפטי והיועץ המשפטי יבדוק את החומר ויחליט אם יש בו יסוד מספיק להאשמה.

בהודמנות זאת דיבר חברי-הכנסת פרמינגר גם על מחלת "הגנות". נדמה לי, שזוהי אשמה די חמורה נגד משרד-המשפטים ונגד היועץ המשפטי, שהם גוננים תיקים שלא כהלכה. אם חברי-הכנסת פרמינגר רוצה לעורר את השאלה הכללית, היא כדאי לתמוך עליה.

ישנן בעולם שיטות שונות; ישנה שיטה שקוראים לה בשפת המשפט "עקרון הלגאליטי"; העקרון הזה מקור' כל ביבשת אירופה, ומשמעותו, שהתובע הכללי כשוא לדיעתו איזה מעשה שהוא בבחינת עבירה, מחוייב הוא להגיש משפט פלילי. אין זה תלוי בשיקול דעתו, אלא במקרים שחל עליהם הכלל הרומי הידוע *minima non curat praetor* כלומר, כדברים פחותי ערך לא ידון בית-המשפט, והם יוצאים מכלל הפרינציפ של הלגאליטי. בעולם האנגלו-סאכסי, באמריקה ובאנגליה, מקובל עקרון אחר, הנקרא "עקרון האופורטוניטי"; לפי עקרון זה רשאי היועץ המשפטי לשקול, אם יש ענין ציבורי בהגשת משפט פלילי, אם הדבר מוצדק ונחוץ

היינו עדים לכך, שלעומת הבאה לדין תיקים חשובים פחות — מספר גדול של תיקים נגנו, ולא ראה את אור העולם בבית-המשפט, פשוט לא נתמזל לו להגיע לבירור. אל יחשבו שאני מדבר דברים סתמיים, בלתי-מבוססים. חייב אני להביא כמה דוגמות, ואני תקווה ששר-המשפטים לא ישאל אותי מאילו מקורות שאבתי אותם. יכולני להבי' טיחו שהמקורות הם מוסמכים בהחלט, אלה הם המקורות הרשמיים שלו.

היו כמה מקרים של האשמות רציניות נגד בתי-חרושת, כגון "עלית", "ליבר", "עסיס", בגלל שימוש בסוכר. למשל, בית-חרושת "עסיס" הואשם בשימוש לא נכון של מנת-הסוכר המוקצבת לו. הוא עשה דבר קטן: לקח סוכר שמשרד-האספקה והקיצוב הקציב לו בזמנו, ובמקום ליצור ממנו ריבות, יצר מיצים ממותקים. זה גרם לכך שתושבים רבים נשארו במשך זמן ממושך בלי מצרך חיוני.

אברהם אלמאליח (הסטרדים):

האם קראת את הדין-וחשבון שלהם?

אליעזר פרמינגר (מ"ם):

בית-חרושת זה עשה את העבירה הזאת ואחר-כך מסר הדין-וחשבון על השימוש הבלתי-חוקי למשרד-האספקה והקיצוב. וזה מסר גם בהכחשה שלו שפרסם בעתונות. קראתי זאת היטב, ואני אומר: ייתכן שיש כאן חשבון מסויים לממשלה. ייתכן שהיתה כוונה בזאת, כדי שלא יהיה פרסום בפומבי גם לרשלנותה היא. לי, כאזרח המדינה, או לאזרח איש שלא יכול היה לקבל ריבה אלא מיץ ממותק — כי זה הכביר יותר רווחים לבית-החרושת — אין שום ענין שהדבר הזה לא יגיע לבירור משפטי. אני חושב שבמקרים כאלה יש לתת זכות לתושבים להגיש תביעות.

זה לא היה המקרה היחיד.

רבותי, כמה תיקים קאנדידאליים נגד עבריינים שיש להם עבר בענין זה, כמו למשל משפחת וינגראד — שאמנם עברה מעסק לעסק, ממונות ליצירת חודים — נשאר בלי טיפול. התיק נגד חברת "וואל" ליצור חודים לא הגיע לבירור. התיק נגד חברת בית-הקירור בתל-אביב לא הגיע לבירור — הוא נגנו. שאלתי את שר-המשפטים בשאלתה: מדוע? אני מקווה שבקרוב אקבל תשובה, אשמח מאד אם תשובתו תהיה מספקת.

היה למשל מספר של תיקים בעבירות לא קטנות. היושבי-ראש מגביל את זמני ואינני יכול לפרט אותם כאן — אבל בהודמנות, כשהיה ויכוח, דומה, אוכל להמשיך ולבסס את דברי על מקורות רשמיים בהחלט. אני קובע עובדה אחת, ואשמח אם שר-המשפטים יוכל לבאר אותה בתשובתו: עד עכשיו לא היינו עדים אף למשפט אחד בעל היקף ציבורי, למשפט חשוב נגד עבריינים ראשיים, נגד הלוייתנים.

עליכן חושבני, שבמקרים כאלו יש צורך שהכנסת תתן אפשרות לאזרחים הרואים את עצמם נפגעים, שיוכלו בעצמם להגיש תביעות נגד עברייני ספסרות או, לפחות, להצטרף במקרים מסויימים לתביעה המתנהלת על-ידי היועץ המשפטי.

זרח ורהפטיג (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

ראשית כל יש לקבוע שהמוסד התובע במשפטים פליליים במדינה הוא היועץ המשפטי. עליו מטלת החובה

הצבעה

סעיף 7(ב) בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר נ. ניר־רפאלקס:

בסעיף 7(ג) יש הסתייגות לחבריה הכנסת בדר ובן עמי.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

אני מוכן לסמוך על הנמקתו של חבריה הכנסת בן־עמי.

משה בן־עמי (הספרדים):

כנסת נכבדה. נראה לי, שכל החוק תלוי בקיומו או בהעדרו של סעיף 7 (ג), מבחינת קיום הצדק במדינה. סעיף 7(ג) קובע, שבית־הדין רשאי לסטות מדיני הראיות אם הוא משוכנע, שהדבר יועיל לגילוי האמת ולעשיית משפט צדק. הביטוי „לסטות” אינו מעורר בנו זכרונות געשיים. כל סטיה יש בה משהו שאינו כהלכה. פירושה של הפיסקה הזאת הוא, שבית־הדין יוכל להתעלם מקיום דיני הראיות, היינו: יוכל לשמוע אב נגד בנו, בן נגד אביו, אשה נגד בעלה, דברי עד מפי עד, ולקבל כראיה מסמכים, שאיש לא העיד על נכונותם. בחוק קטלני כזה — זוהי הכרתי, שהחוק הוא חמור מכל הבחינות — לא רק שאנו מתמירים בענשים, אלא שאנו משמיטים גם את הערובה לשמירת הצדק במדינה, באמרונו שבית־הדין לא יהיה חייב כלל להיות קשור בדיני הראיות ורשאי לקבל כל ראיה גם אם היא יכולה להיות לא־מוסרית. גם אם היא עלולה לעורר מדגים ומלשינות, להרוס את המשפחה ולהביא חורבן ביחסי הבית. אינני מבין, מניין לקחנו את אומץ הלב לוותר על ערכים וצחיים של עם ישראל שנקבעו עוד בהיותו במדבר: „עלי־שני עדים או שלושה עדים יקום דבר”. אמרנו שעד אחד מספיק, ועכשיו אנו אומרים שדי לנו גם בלי עד אחד. אנו כאפשרים הרשעה בזין גם בלי עדים. וכשאני מתנגד לכך, הרי שר־המשפטים קורא לזה: „השתייכות לאסכולה ישנה, ואלה המשמיטים את יסודות המשפט והצדק — הם המתקדמים. אינני יכול להסכים לזה בצורה פשטנית וזאת. כל בית־דין, שאינו מסוייג בדיני הראיות, עלול לעוות דין שלא מדעת.

שר־המשפטים ואף יועציו טענו, שבית־הדין לא השׁ תמשו בסמכויות אלה שניתנו להם. האם העובדה שהם לא השתמשו, היא ראיה? „לא ראינו אינה ראיה”. אם נותנים לבית־משפט סמכות כזאת, יש לו האפשרות להשׁ תמש בה. ואם לא מצא לנחוץ להשתמש בסמכות זו עד כה, אין זאת אומרת שגם להבא לא ישתמשו בה. הטענה שמשום כך דרוש סעיף כזה בחוק, אינה נראית לי. או שקובעים חוק כדי להשתמש בה, או שאין קובעים אותו אם לא ניתן לשימוש. במידה שכולנו רוצים בהרשעת הרשע ובהענשתו, באותה מידה עצמה אין אנו רוצים שזה ייעשה על־ידי השמטת הערובות למשפט צדק. ייתכן, של־ אחר שתיוודע מגמת הדיון בכנסת היום, יחשבו נציגי הציבור והשופטים, שעליהם לנקוט חומרה יתירה ולהרשיע על ימין ועל שמאל. בזה ישנה סטיה גדולה מעקרונות הצדק, וביחוד מאחר שאומרים: „אם הוא משוכנע שהדבר יועיל”. במה מתבטא שכנוע זה? הלא זה דבר הנתון להחלטתו של השופט. בדרך זו אנו מונעים אפשרות לגלות את האמת. דברים אלה אינם כשורה. אנו קובעים שלשם גילוי האמת ועשיית צדק רשאי השופט להרחיק

מבחינת ההגנה על האינטרסים של הציבור. זוהי שאלה רחבה מאד וכללית מאד. ביסודו של העקרון האנגלי מוֹ נחת הנחה אחת: שהתביעה הכללית היא מוסד בעל רמה מוסרית גבוהה ביותר, השוקל כל מקרה בלי משוא־פנים. דיברתי עם שופטים ועורכי־דין מאמריקה שביקרו בארץ, והם לא רצו אפילו לשקול סטיה מפרינציפ זה. הם שאלו: „אם תקבלו פרינציפ אחר, איך תתנונו מפני ריבוי מופרו של משפטים?” לפי השיטה המקובלת אצלנו רשאית התביעה הכללית להפסיק גם משפט שכבר הוגש, אם היא חושבת שזה מוצדק מבחינת האינטרסים של הציבור ושל המדינה. אפשר להניח בידי היועץ המשפטי, בידי התביעה הכללית סמכויות כאלה, שיש אמון מלא ברמת שיקולם וברמתם המוסרית. יש לי אמון רב באישיותי של היועץ המשפטי שלנו, ברמה המוסרית שלו וגם ברמת שיפוטו המקצועי.

חבריה הכנסת פרמינגר מצא לנחוץ — ועל כך העיר חברי, חבר־הכנסת הררי, להזכיר כאן מקרים של שלוש חברות — חברת הקירור, „עסיס” ו„ליבר” — שלוש חב־רות יודעות; אם לדבר רק על החברה הראשונה, אך יכולתי לומר זאת גם על שאר שתי החברות. הרי בראש חברת הקירור עומדים אנשים מטובי הישוב. חבריה הכנסת יעדי, אתה יכול לחייך, אך גם אתה היית מקבל את שמות האנשים האלה כשמות של אנשים בעלי רמה ציבורית ומוסרית גבוהה ביותר.

יצחק בן־אהרן (מפ"ם):

אם כן, רווח — דבר מאד מיסורי במדינה.

שר־המשפטים פ. רוזן:

חבריה הכנסת פרמינגר הרחיב את הדיבור על חברה זו. אם כי הגיש לי שאלתה על אותו נושא, ואם כי יודע הוא שאני בודק את הענין; בניסיונות הללו לא צריך להעלות את הדבר כאן ברגע זה. אני אומר שהאנשים העומדים בראש חברה זו הם ערובה מספיקה להצדיק את ההנחה — אם לא יוכח ההיפך — שאין הם בין אלה הרודפים אחרי רווחים מופקעים.

גם לגבי שאר שתי החברות עומדת השאלה, אם נכון הדבר שהן שאפו לרווחים בלתי־חוקיים או מופקעים. אם להאמין לדבריו של מר פרמינגר, הרי על חברה אחת הוא סיפר, שהיא עצמה מסרה למפקח על המזונות דין־וחשבון על מה שעשתה. זה מחייב בדיקה. אך הייתי מבקש לשמור במידת האפשרות על כך, שבזיכוח לא ייזרקו סתם דברים תוך ציון שמות של חברות בלי שתי נתן אפשרות לבדוק את הדברים לגופם, כי לא לכך נוצר הוויכוח הפארלאמנטארי.

בענינים אלה אני סומך לגמרי על שיקול דעתו של היועץ המשפטי, המתיעץ גם אתי בענינים אלה.

היו"ר נ. ניר־רפאלקס:

אני מעמיד להצבעה את הצעת חבריה הכנסת פרמינגר למחוק את סעיף 7(א).

הצבעה

הצעת חבריה הכנסת א. פרמינגר למחוק את סעיף 7(א) לא נתקבלה.

היו"ר נ. ניר־רפאלקס:

בסעיף 7(ב) אין הסתייגויות.

— חוק למניעת הפקעת שיערים וספסרות (שיפוט) (בן-צמי, הררי, גיר, ורהפטיג, לנקין) —

מאד סטינו מהדרך הרגילה וצירפנו את נציגי הציבור. יכול היהוצר מצב, ששני נציגי הציבור יחליטו נגד דעתו של השופט המומחה, אם זה לזכות, אני מסכים שנציגי הציבור יהיו יכולים לזכות נגד דעתו של אב"בית-הדין, אך לחובה — אני מסכים. במשפט העברי יש הבדל בין רוב לזכות ורוב לחובה בדיני ענשים. בדיני ענשים צריך להיות רוב מיוחס. וכך פוסק הרמב"ם: במה דברים אמורים בדיני ממונות ובשאר דיני אסור ומותר וסמא וטהור וכיוצא בהן, אבל בדיני נפשות עד שיהיו המחייבים יתר על המזכין — שנים. אינני דורש רוב מיוחס, אך אני דורש שהשופט המומחה יהיה בין המרשיעים. אני מדגיש: בכל מקום שיש בית-דין מושבע, יש זכות מיוחדת לשופט המומחה בקשר עם כמה בעיות, שאין המושבעים יכולים להכריע נגד דעתו של השופט המומחה. אם אב"בית-דין מתנגד להרשעה, צריך לחת בו את האמון, ואני מציע לחת את הפריבילגיה הזאת לשופט המומחה.

יוהר הררי (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

מן הרגע שהחלטנו לבחור בשיטה ששני נציגי ציבור יכולים לשפוט בעבירות אלו, אין להפלות ביניהם לבין הדין, היושבראש או אב"בית-הדין. אין אנו רוצים בשני סוגים של שופטים, מיוחסים ונחותי-דרגה; אולם, אין זה הנימוק היחיד, בדרך כלל, הנוגת בעולם הוא שבשעה שבין השופטים יש גם יודע דין מנוסה כאב"בית-הדין, על-פי רוב גדולה השפעתו על שני חבריו הרבה יותר מהשפעת שני החברים על אב"בית-הדין. אם לאחר שהס' ביר את כל הנימוקים ואת כל היסוסיו להרשעה, בכל זאת סבורים הם שבאותו מקרה יש להרשיע, לדעתי אין כל טעם שלא להניח לרוב של בית-הדין — אם כי אינם שופטים מנוסים ולא גמרו לימודי חוק ומשפט — אין סיבה שלא להניח להם להכריע.

ועוד, יש תמיד אפשרות, גם לנאשם וגם לתובע, לפרקליט-המדינה, לערער, ואם יובא המשפט לפני בית-הדין לערעורים, ששם כבר אין יושבים נציגי ציבור, והשופטים היושבים שם יראו ויחכחו לדעת שנעשתה טעות משפטית עקב התכרעה של נציגי ציבור שאינם יודעי משפט, בניגוד לדעתו של אב"בית-הדין היודע חוק, הרי יתקנו את המעוות, ולא יכולו לנאשם כשזכות הער-עור לפני אנשי-משפט שמורה לו.

לכן, לדעת הרוב בוועדה, אין להפלות בין שלושת השופטים היושבים, והרוב פוסק, גם אם אין נמצא בתוכו אב"בית-דין.

אליהו לנקין (תנועת החרות):

אני שואל את נציג הרוב בוועדה, אם לאחר שזה עתה קיבלנו החלטה בקשר לדיני ראייה, אין הרוב בוועדה סובר שיהיה זה מסוכן למסור אפשרות של החלטה לשנים שאינם יודעי משפט, ביחוד כשלא יהיו דיני ראייה?

היו"ר ג. ניר-רפאלקס:

חבר-הכנסת לנקין, אתה יודע ששאלתך היא שאלה רטורית, ואתה מנהל ויכוח בצורה של שאלות. לא ארשה לנציג הרוב בוועדה להשיב על שאלתך.

אני ממיד להצבעה את הסתייגותו של חבר-הכנסת ורהפטיג לטעין (ז'): להוסיף את המלים, „אך אין להר-שיע אדם אלא בהסכמת אב"בית-הדין“.

מעל שולחנו את המכשיר היעיל ביותר לצדק: את דיני הראיה. כלום שקלנו את הענין כהכלה?

אני מקווה, שלאחר שנוקבעו הענשים, תתאחד הכנסת לכל הפחות בדרך שעלינו לנקוט בה בדין עד להרשעת הנאשם — לקיים את המסגרת המשמשת ערובה לאי-עיוות הדין ולא-הירשעת חפים מפשע.

יוהר הררי (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

דיני הראיה הנוגים במדינת-ישראל הם דיני הראיה האנגליים, והם בדרך כלל טובים מאד, ולדעתי תרבותיים מאד. בעיקר משום שהם נוקטים בקו שהנאשם אינו צריך לנקוף אצבע או לעשות דבר כדי להקל על הרשעתו, והוא רשאי לשחק במשך כל המשפט אפילו עד הרגעים האחרונים שהוא מרצה את עינו. אולם אין זאת אומרת שאלה הם כללי הראיה ודיני הראיה היחידים הקיימים בעולם, יש מדינות ששם החוק הפילימי מתחיל בכלל בחקירת הנאשם וזו הפרוצדורה הראשונה.

מה עשינו בחוק זה? לא הכנסנו מלוקה, כפי שצו-רקים כחבר-הכנסת מ. בן-צמי וי. בדר, ורק זאת עשינו: בהתחשב בעובדה שרבות מן העבירות של הפקעת-שיערים קשורות במסמכים מחוץ-לארץ, בפאקטורות, במחירים, בוואלוטה וכן בספרי-חשבונות של הנהלת העסק שהנאשם יכול להסתיר, משום-כך ולמען גילוי הצדק באנו לידי מסקנה שלפעמים אולי מוטב לסטות מדיני-הראיה המקובלים על-מנת לברר את האמת והצדק, אם יש צורך בדבר. במקרה כזה יהיה בית-הדין חייב לרשום שהוא סטה מן הדרך המקובלת, וצריך לנמק מדוע סטה. דבר זה חשוב בשביל כל בית-דין לערעורים במקרה שיהיה ערער למשפט כזה; בהתחשב בעובדה שחלק מן העביר-רות קשור בהבאת סחורות מחוץ למדינה — באנו לידי מסקנה זו. אבל נעלם כנראה מעיני המסתייגים חברי-הכנסת י. בדר ומ. בן-צמי, שטעין זה אינו כלל וכלל לטובת התביעה בלבד; הוא גם לטובת הנאשם.

ייתכן שהדרך היחידה שבה יוכל הנאשם להוכיח את צדקתו, היא דוקא סטיה מדיני הראיה. לפי טעין זה, אם ישכנע הנאשם את בית-המשפט שלשם גילוי האמת ולשם עשיית משפט צדק לצורך הגנתו, צריך לסטות מדיני הראיה, יכול בית-הדין לנקוט שם, אם ירשום מדוע נקט, גם לגבי הנאשם. לכן, אני מציע לאשר פיסקה ג' של הטעין כמו שהיא.

היו"ר ג. ניר-רפאלקס:

נצביע.

הצבעה

טעין (ז) בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר ג. ניר-רפאלקס:

לטעין (ז'), הסתייגות לחבר-הכנסת ורהפטיג.

זרח ורהפטיג (החיות הדתית המאוחרת):

אני מציע להוסיף לטעין זה את המלים: „אך אין להרשיע אדם, אלא בהסכמת אב"בית-הדין“. בית-הדין הוא במקרה זה מיוחד במינו — יש בו רק דין אחד שאפשר לקרוא לו דין מומחה, והשאר הם נציגי ציבור, הדיוטות. אנו בעד דין מומחה, אך בשל סיבות חשובות

ה צ ב ע ה

סעיף 7(ה) בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר נ. גיררפאלקס :

בסעיף 7 הציע חברי-הכנסת פרמינגר להוסיף שני סעיפים קטנים. על הצעה אחת שלו הוא מוותר ; על השניה הוא יגן באחת הישיבות הבאות.

אני נועל את הישיבה.

הישיבה הבאה — מחר בשעה 16.00.

ה צ ב ע ה

התיקון של חברי-הכנסת ז. ורהפטיג לסעיף 7(ד) לא נתקבל.

סעיף 7(ד) בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר נ. גיררפאלקס :

אני מעמיד להצבעה את סעיף 7(ה).

הישיבה ננעלה בשעה 22.04.